

zeruko **ARGIA**

1979-Apirila-29-XLII garren urtea 827 zenbakia 60 peza

IBERDUERO = MATADERO
EZ EZ EZ

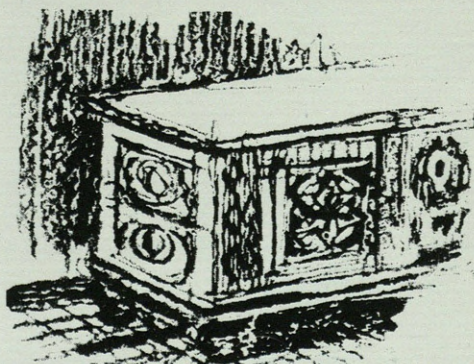
LEMONIZ

Gipuzkoa'ko jakintza bearrak, iraunkor eta etengabeko ardura eskatzen dute. Bereziak eta oremenka edatuak izanik, elkar artu ta saillean egin bearreko lana.

Donosti-Aurrezki-Kutxa'k lortutako etekiñak ez ditu erabili oi banakako laguntzan, Gipuzko-erriaren onerako bai ordea. Zuri Kutxan jarritako diruak korritua ematen dizu baita orretaz gaiñera zu, Donosti-Aurrezki-Kutxa'ren bidez ekintza auetako lankide izentatu ere:

- Miramon'en, Arbide-Dorreak ber-eraiki, Bidebietan, "Moneda" izeneko baserria ta Azpeiti'n, Enparan-jauregia zar-berritu.
 - Ateraldi-Argitaraldi-Gipuzko-Bazkunak eta "Dr. Camino" izeneko jakintza saillak, Idazti argitaratzea.
 - Donosti'n, arduradun guzientzat irikia dagon, Dr. Camino Idaztitegia.
 - Jakintza-ekiñaldiak, Donostiko Aretoan eta Gipuzkoa'ko 17 gela-nagusietan.
 - Erti-Erakusketak, Eibar, Donosti ta Zumai'ko Aretoetan. Gipuzkoa'ko jakintza-lagundi ta bazkun askori, laguntza ta babesa.
- Jakintza sail
ontan ere
lankide zaitugu, Gipuzko-
erriari lagun egin bai diozu.

ZU ERE ONTAN LAGUNTZAILLE ZAITUGU

**IA EUN URTE DARAMAZKIGU GIPUZKO-ERRIAREN
ALDE LANEAN. IA EUN URTE!**

Herri mailako eta probintzi mailako agintariak berrituz urrats haundi bat eman da demokraziaruntz. Herriak aukeratu eta izendatu ditu. Herriak eman die aginpidea. Eta herriak du beren kargua ondo betetzen ez dutenei aginpidea kentzeko eskubidea.

Gerrabidez agintea lapurtutako Franco generalak izendatutakoek agindu dute berrogei urteotan, herria zapalduz, jainkotutako diktadorearen zerbitzutan. Eta diktadorearen zerbitzari leialek edozer egiteko "bulda" bazuten. Orain herriari eman beharko zaizkio kontuak. Herria izango dute epaile zorrotz.

Gipuzkoan eta Bizkaian abertzaleok geratu gara nagusi. Baita Araban ere. Baina Nafarroan UCD eta PSOEn ezkontzaz HB Iruñeko alkatetzarik gabe eta Parlamentu Foraleko Lehendakartzarik gabe geratu da. Gipuzkoan eta Bizkaian abertzale gutxienez konforma gintezkeen, Nafarroan piska bat sendotzearen. Baina hor zegok, bada, koska!

Egina, egina dago. Orain egindakoaz baliatzen jakin beharko dugu. Hauteskunde borroka eta lehia honetan izan da zauriturik, min hartutakorik. Lehenik, zauri horik gozatu behar ditugu, piska bat. Elkarren arteko tirabirek, minek eta zaputzek herriaz ahantzeraziko gaituzte, bestela. Herrigintza jator baterako bide eta pauso guztiak itxi eta geraraziko ditu gehiegizko taldekeriak eta alderdikeriak, gizatasuna nagusitzen ez baldin bada.

Partiduen borroka honek legundu beharrik baldin badu, pertsonalkeriek eta norneriek are eta gehiago. Herri txikietan, batez ere, pertsonen arteko borroka bihurtu dira hauteskundeok, askotan, zoritxarrez. Taldekeria gaitz

txarra baldin bada, pertsonalkeria minbizia baino txarragoa da.

Taldekerien eta batez ere pertsonalkerien kontra jaiki behar du herriak. Ez du pertsonalkerien zurrumbiloan ito behar.

Euskadigintzan eta euskalgintzan badute zerikusirik udal eta probintzia mailako agintariak. Herriak aukeratutako ordezkariok Euskal Herriari dagozkion eskabideak egitea bidezkoa da. Euskaldungoaren kezka larriei erantzun behar die.

Baina urik, jolaslekurik, eskolarik, medikurik eta zerbitzurik ezak ere asko penatzen ditu herritarrak. Behar eta premia hau denak zuzentzeari ekin beharko zaizkio. Eguneroko arazo hauetan arretatsuak eta txukunak ez izateak Euskadi mailako arazoetarako kaltea ekarriko du luzarora.

Euskadi askatzea hil ala biziko borroka da abertzaleontzat. Baina arazo txikiagoak ere hil ala biziko premiak gertatzen dira eguneroko bizitzan. Bazkaria jartzeko urik gabe dagoen etxeoandreaentzat hil ala biziko beharra bilakatzen da ura.

Era guztietako premiak dauzka herritarrak. Hil ala bizikoak bakoitzarentzat bereak. Herriagintariak, herritarren eguneroko arazo hoiek zuzentzeko eginkizuna dute, batez ere. Zabarrierarik gabe erantzun behar dute hortan. Bestela etsipenean zaputuko dira herritarrak, berek aukeratutako ordezkarien kontrako amorrazioz.

Lau urte itxaropentsu ditugu. Ustea ez dadila ustel gertatu.

zeruko ARGIA

Lehendakari: Kaietano Ezeiza

Zuzendari: Elixabete Garmendia

Zuzendari Ordezko: Pilar Iparragirre

Erredakzioa: Joxe Luis Alustiza, Lurdes Auzmendi eta Gorka Reizabal. Bilbon: Gorka Abad eta Karlos Donoso. Iruinean: Txema Larrea. Iparraldean: Mikel Iribarren "Xinaberri", eta Astema

Idazleak: Mikel Atxaga, Esteban Aldamiz-Etxebarria, Joxe Alkiza, Jokin Arostegi, I. Bujanda, Pello Lizarralde, Jon Urrujolegi, Jorja Cirera, Inigo Lamarca, M. Auzmendi, Manu Aranburu, F. Ostolaza "Uztargile", J. M. Bujanda, Muxikina Taldea, J. J. Uria, Joxemari Velez de Mendizabal, Joseba Sarriena, Julen Kalzada, Andoni Sarriegi "Murumendi", Xalbardin eta Kaietano Ezeiza.

Marrakzi eta diseinuak: Antton Olariaga, Lerrarte, Tororo, Karlos Valverde, Mikel Plazaola, Ramon Agirre eta M. Artola

Argazkilariek: Arturo Delgado, Loubet, Philippe Etcheberry, Luis Otaegi, Luis Mitxelena, Txema Ormazabal, Koldo Aretxaga eta Tomas Arozena

Publizitatea: Joxe Mari Ostolaza

Fotolitoak: Ernio, S.L.

Jabea: Nafarroako, Kantauri eta Aragoiko K. Donostia, Okendo 22, Telf.: 42-77-86.

Moldiztegia eta idazkole:

EL DIARIO VASCO. Ibaeta - Donostia.
ALVAREZ IRAOLA. Ibaeta - Donostia.
EGIA, FOTOKONPOSIZIOA. Egia - Donostia.
D. L.: 80-1963.

HARPIDE SARIA:

Barruan	1.900 ptz.
Korreo Batsuneko herrietan	2.100 ptz.
Atzerrietako beste herrietan	2.400 ptz.
Airez	3.800 ptz.
Salmenta (ale bakoitza)	60 ptz.

EUSKAL HERRITIK KANPORA

Oihanera atera diren Iturengo 21 mutilak gazteak dira, bat edo beste 16 urterekin atera da eta batzuk 10 urte erraz irauten dute. Mutil hauek batzuekin solasean egon gara eta erran diguten zenbait gauza adierazi nahi dizuegu.

Herritik kanpora joan behar, hemen ezin delako lan posturik aurkitu eta han lan eginda sosa gehiago irabazten delako. Anaiei eta herriko lagunen bidez bilatzen dute lana; gaur egun paperak egiterakoan zenbait trabarekin aurkitzen dira, pasaportea atera behar eta «Carta de trabajo» eskatu eta handik hiru hilabetetara bidaltzen diete.

Lan kontratua 8 edo 10 hilabetetarako egiten dute, eguneko 3.000 pezta irabaziz, eta seguroa ere ba-

dute. Goizean, egunsentiarekin jeiki eta arratse arte lanean, bakoxak bere gosaria prestatzen du eta bazkaria hartuta oihanera joaten dira. Lana egiteko, hirunaka edo launaka elkartzen dira, honela batek zuhaitza botatzen du, bertzeak zurutu egiten du eta bertzeak pilatu. Batzutan lan parajia urrutit izaten dute eta ordu batzuk oinez egir beharrean aurkitzen dira. Beste batzuetan berriz, eguraldiak ez badie laguntzen etxean gelditzen dira eta egun horretan ez dute sosik irabazten.

Benetan lan gogorra eta arrisku-garria, aunitzetan istripu haundiak gertatu izan dira, zerramotorrakin dela edo zuhaitzak azpian harrapatu duela norbait eta... behin baino gehiagotan hilak ere izan dira.

Igande goizetan ere lan egiten dute, arratsaldeak berriz musean edo arropak moldatzen pasatzen dituzte, noizean behin herrira ateratzen omen

dira. Inguruko herrietako mutilek ere joaten dira, baita Gipuzkoa eta Bizkaikoak ere. Euskal Herritik aparte, Asturias, Portugal, Galicia, Italia eta Frantzi bertakoak ere izaten omen dituzte. Herri hauetako langileekin hartuemanak izatea zaila egiten zaie, hizkuntza dela medioz.

Iturengo mutil batzuk AlpeSetara joan dira eta bertze batzuk PirineoSetara. Otsaila aldera, ihauteri ondoren joan eta Gabonetarako etortzen dira. Orain, bertan daudenak aste bukaera batzutan azaltzen dira. Aste egunetan ez omen dira hainbeste oroitzen Itureneta, baino igandea etortzen denik orduan sentitzen omen dute herriko giroaren beharra. Familia osoak ere joaten dira, hauk aparte bizitzen dira, pisotan eta herri bertan, gizona joaten da lanera eta emaztea etxeko lanak egiten gelditzen da. Euskal Herritik ere emakumeak joaten omen dira baina nes-

kame bezala nagusi berdinekin, mutilei eta bazkaria egiteko.

Nagusiak gehienetan frantzesak izaten dira, Euskal Herriko batzuk intermediario bezela ba omen daude. Ez omen dago inor kapataza moduko puestorekin eta denak berdintsu irabazten omen dute. Diru piska bat egin ondoren etortzen dira. Batzuek ahorratzeko asmoz, besteek hobetoago bizitzeko, piso bat erosi, automobila... edo soldaduska egiteko hainakin.

Mendira joan den jendea baserrikoa da, kaletar batzuk eta fabriketik ateriak ere badaude, baino gehien bat baserritik aterata joan dena da. Hemen lana erraz aurkituko balitz hemen geldituko liratekeela ziorten. Baserritik bizitzeko «biderik» ez dagoela erraten zuten ere.

ITURENGO GAZTE BATZUK

besteena

EGIN egunkarian, apirilaren 12an (osteguna) argitaratutako bitxikeria: Aipatzen dugun artikuloa Paco Ibañez eta Imanolen jaialdiari buruz mintzatzaren zen: «Por su parte Imanol, tras su presentación días pasados en San Sebastián reaparece nuevamente en Mondragón. Para este Jai-Aldi tiene idea de interpretar poemas de los autores vascos Mikel Arregi y el fallecido el pasado año Lauaxeta. Imanol, que hizo gran amistad con Paco Ibañez, en París, retornó hace unos años a Euskadi tras su estancia obligada en Francia, donde se dedicó a profundizar y estudiar su música, con autores también de todos conocidos. Es posible que como colofón del recital intervengan conjuntamente ambos cantantes el próximo sábado». Ondo dago (edo «passe») euskal kultura erda-

raz egitea. Baina ez zaigu batere ondo iruditzen hemendik mila kilometrora dagoen toki bateko komunikabideak sar zezakeen «erru» (hanka sartze ez esateagatik) berbera «gure prentsan» ikustea. Egin dezagun, egin, euskal kultura.

EL PAIS SEMANALEko 104. zenbakian argitaratutako «¿Quién teme a holocausto?» lanetik: «Casi doscientos millones de personas han visto HOLOCAUSTO. Televisión Española compró el telefilme hace ahora un año. ¿Por qué no lo emite? Hace apenas un mes, varios altos cargos de Televisión Española se reunie-

ron para un almuerzo. Durante la comida salió el tema de «Holocausto». La serie había sido adquirida en mayo del pasado año. Reciente aún la repercusión y polémica que originó otra serie, «Q B VII», los directivos de Prado del Rey se plantearon la cuestión de si sería o no oportuno emitir «Holocausto» una vez finalizada «Raíces». Una frase, de uno de los asistentes al almuerzo, puso punto final a la discusión. La frase fue ésta: «Antes de seguir discutiendo sobre la serie habría que saber si es cierta toda esa historia de los campos de concentración. ¿Quién teme a «Holocausto»? Y, sobre todo, ¿por qué? ¿Demasiada gente que todavía ocupa demasiados puestos clave en el mundo de la comunicación?» Azterketa polita eskaintzen digutena.

LA CALLEren 56. zenbakiko «España: medio millón de abortos» erreportajetik: «No al aborto, pero sí a la pena de muerte», proclaman los bienpensantes, mientras sus mujeres, hijas y «amiguitas» se hacen abortar en el extranjero o en clínicas de lujo españolas, fuera de todo riesgo. En España, cada año, medio millón de mujeres según expertos, cerca de un millón según informes de grupos feministas, se ven obligados a recurrir al aborto clandestino ante embarazos no deseados. En manos de carniceros desaprensivos, muchas morirán. Otras, la mayoría, padecerán secuelas irreparables: esterilidad, graves infecciones, desórdenes menstruales y traumas psicológicos... Junto a todo ello, la espada de Damocles de elevadas penas de prisión».

HAR DEZALA BERE ZAMA KULPA DUENAK! Hau litzateke, ez besterik, Z.A. 823. zenbakian, MURUMENDIK (M.) izenpetutako HAURGALTZEAZ artikulak merezi lukeen izenburua. Izan ere, hau baita artikuluko osoari darion esateria. BEKATU EGIN DUENAK, PAGA BEZA! Hemen, umetan, praile eskoletan irakasten zigutenaren mui-na. San Agustin, Santo Tomas eta beste hainbat santurengandik zuzenki jasoa. Eta hau da, M.k jarraitzen duen eztabaida bidea: Bekatuaren filosofia. Ongia eta Gaizkia. Zerua (askatasuna) on egin duenarentzat (sesual harremanik izan ez duenarentzat). Infernua (hau da, haurra izan eta ezkontza) kastigu bezala, bekatu egin duenarentzat (hau da, sesual harremanak izan dituenarentzat).

EMAKUMEAK! ENTZUN! ARREN!

... salakuntza sistemak hobeagotzen doazenez ... asmatu berri dugu zure bizitza zorionduko duen makina egiazkorra.

NOIZBAIT HAURDUN GERTATZEN BAZARA, ZATOZ GUGANA!

GUK, makina egiazkorren bidez, adieraziko dizugu azkar, ziur eta merke nor den zure izurratzailea. Horrela, berehala eraman ahalko duzu aldarera, betirako emazte sakaratu, bedeinkatua bihur zaitez. Dei gaitzazu zuzenbide honetara: ...

Laster ikus genezake holamoduzko anuntzioren bat

nola sesual askatasun ezak eragiten dituen abortoak

EROMENDI

egungo errebistetan, norbaitek M.ren aholkuei badarraie.

Baina utz dezagun alde batera komedia eta finka gaitzen arrazoin sendoxego batzutan. (Artikulu hau irakurri ondoren, ez naizela erantzuten duen bakarra izango uste dut. Beste hainbatek egingo duela koan nago, emakumeek bereziki.)

Zera litzateke lehenik argitu nahi eta behar genukeena: ez zaiola inori gozko haurgaltzea, are gu-

txiägo emakumeei; ez atzeragilean artean, ez aurrerakoiei ere. Inoiz ez baitzaio inori laketa bere barne gauzatzen hasi den izaki berria deusezte, emakumezkoen kasuan, ezta sorketan parte izan duenari ere, gizonezkoen kasuan. Haurgaltzeak beti sortzen baititu, emakumezkoengan bereziki, baina baita gizonezkoengan ere, inola desiragarri ez den arazo psikologiko ugari.

Inor ez baita izatez horren sadiko. Hau garbi izanik, pentsatu beharra dago egoera honetara iristen den

emakumea (edo eta egoera honetara iristen diren gizon-emakumeak, askotan bien arazo izaten baita, nahiz M.k bestela uste) ez beharrez gertatzen direla horrela. Hau da, nahi ezta gertatzen direla haurdun. Ahazten du hau M.k. Zeren eta, emakumea, edo bikotea, edo, dena dela, haurgileak pozik sentitzen badira bere egoera berrian ez baita inola ere haurgaltzearen arazorik sortzen.

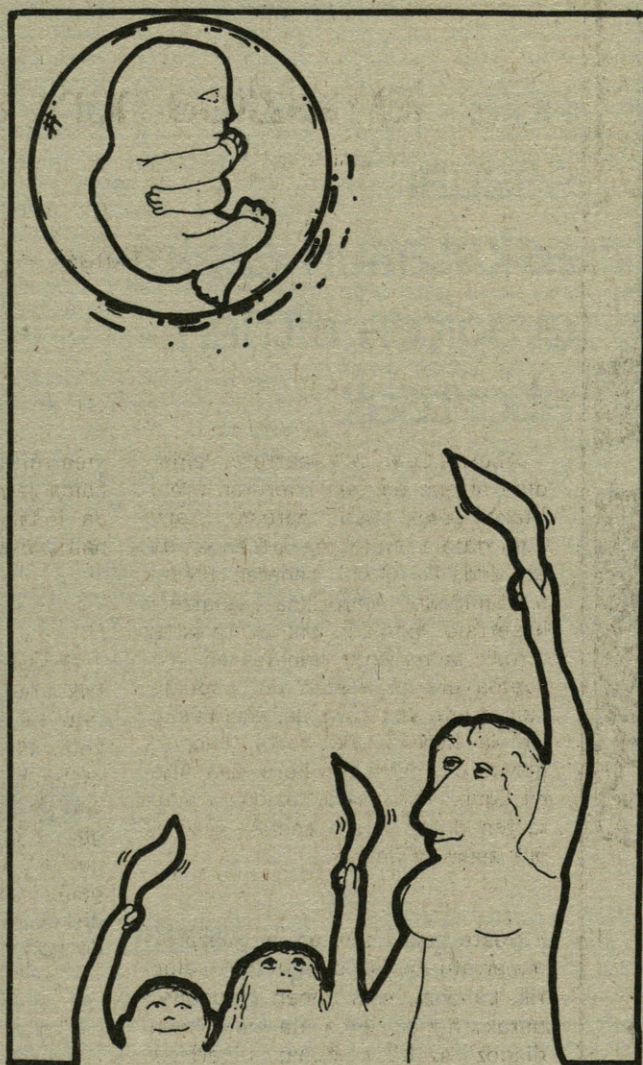
Haurra izateaz izugarriko prolemak sortzeko arriskua dagoenean izaten dira komeriak. Eta hau ez da bakarrik, gizonezkoek, bere erantzukizunari uko egin, ihes egiten dutenean gertatzen. Hau, emakumezkoak, senik gabeko pertsonatzat hartzea bailitzateke. Eta guk (eroak öte?) pertsonatzat, gizonezkoen pareko pertsonatzat, gutxienez, jotzen ditugu.

Ezagunak dire enetatzat, eta bila nahi dituenarentzat ere, haurgaltzearen erabakia bikoteek hartu duten kasuak. Ez da gizonezkoaren falta abortuaren arrazoina izan. Gizartea, bikotea eta haurraren artean somatzen den desegokitasuna, baizik. Dela gaztetasunak, dela pobreziak, lan-gabeziak, aurretik ume ugari izateak edo dela momentuko bikote edo emakumearen egoera psikologikoak haurra desiragarri eragiten ez dutelako, gurasogai asko, haurrak behar bezala hezi eta hazteko ez direlako indarrez, gogoz edo medioz aurkitzen gertatzen da abortuaren beharra.

irakurleak mintzo

Eta, gure mundu honetako eginkizuna, ez dut, ahalik eta umerik gehiena izatea denik, uste. Honetan denok bat etorriko garela uste dut. Sortzen ditugun izaki berriak zorionbidera inguratzea, baizik; eta, nola edo hala, zenbaitek haur-gaztaroan jasan izan ohi ditugun trauma psikologikoak, maitasun faltak, behar adinako laztantasun ezak, gure baitan hainbeste min, zulo eta gaitz eragin duten akats horiek alderatzea litzateke gure eginbeharra. Honetarako argi legoke sortu behar den haurra, gogoz eragiten dena behar lukeela, ez besterik. Beraz, haurra nahi ezta munduratzuz gero, nor ausartuko litzateke haur honen etorkizun zoriontsuaz mintzatzen? Ez ni bederen. Eta, kontutan har dezagun haurgaltzera ausartzen den emakumeak benetazko etsipen eta nahieza duela.

Horrela, haurgaltzeak gutxitu eta ezerezteko biderik bada, jaiotza berrien kontrolapena litzateke. M.k. qrdea, haurgaltzeak gainditzeko proposatzen duena farregarri deritzat; are gehiago, emakumeentzat eta gure matxismoa alderatu nahi dugunontzat, iraingarri, laidogarri, insultagarri. Badirudi, M.k. dioenez, emakumea ez dela, bere kabuz, erabakirik hartzeko, edo eta behar izateko, gai. Gizonezkoaren jokaera hau edo bestea bada, emakumeak hola edo hala jokatzeko duela adierazten baitigu. Emakumea beti gizonezkoaren erabakien baitan eta horrela izan behar du M.ren esanari jarrai-

tzen badiogu, aurrerago soluziobide hau asmatzen baitu: haurdun geratu ondoren gizonezkoak salatu eta betirako lotzen badiugu haurrak beti izango du alita ezagun bat eta emakumeak, senar bat izanik, ez du haur galtzeko punturaino etsiko. Hara non den hitz politez estalitako matxismorik garratzena! Aii! Senarra edo emaztea bilakatzea balira arazorik litzatenak!

Baina benetako prolema haurrik nahi ez izatean da-

tza; eta haurra izan nahi ez badute, zein neurri hartu behar dituzte? zein baldintza onar dezakete? M.k. hontaz ezer ez dioenez pentsatu beharrean gaude betikoak proposatzen dizkigula: zakilak moztu eta aluak giltzapetu, sakaramendu sakaratuaz ornitu arte.

Zorionez, gaur egungo gizarte honetan, euskal gizartean ere, Jainkoari eskerrak, badugu zenbait ideia berritzaile; sexualitatea ez dela, soilki, haurrak iza-

teko erabili behar dugun dohanina diotenak, nahiz oraindik zenbaitek horretarako hutsik somatu eta erabili. PLAZERRA BEHAR DUGULAKO erabili behar baitugu ere. Eta hemen datza egungo gizarteak dituen erresposabilitateetako bat. Sexualitate libre batez goza gaitezen, berau, erreproduziotik berezi behar baitugu. Eta honela, gizarteak eta bere estrukturrek zuzenki (aseguratza soziala, e.a.) arduratu behar lukete antisorgailuen

informazio serio eta sakon bat herrian zabaltzen, bere erabilkerarako bideak erraztuz eta bitartekoak sortuz (behar adinako mediku espezializatuen kontsultak, planifikazio zentroak, e.a.), are gehiago antisorgailu berriak, batere kalterik ez dutenak, gizonezkoentzat, e.a. sortzen. Hor jo behar dugu gogor, hor egiten baitio min.

Ezin uka gizarte kapitalista honek, nahiz abortatzeko, nahiz haurrak behar bezala haizteko ezartzen dizkigun beste hamaika lege eta traba. Baina goazen pausoka!

Eta jadanik diogun denok: Abortoa legeztatza-ren alde! Sexualitate libre baten alde! PLAZERRA BEHAR DUGULAKO.

Eta hau dena diot nahiz ez naizen Moralean doktraturatua, ez eta Eskubidean eta are gutxiago Sendakuntzan. Munduko hiritar soil bat besterik ez naizelarik.

lemoizkoa nork erabaki

UZTARGILE

Aberri Egunaren aurretik alderdien artean eginiko bileretan erabiltako gaiek, oso inpresio txarra egin dutela jendearen artean ez dago dudarik. Garai honetan PNVeK legitimidade historikoa aipatzeak haserraldi txotxolo bat besterik ez dirudi, baina koto pribatuaren konzeptoa ere erakusten du. Espektakulo triste bat izan da, eta Euskal Herria berriro ere hortik kanpora geratu da, nahiz eta bera izan Aberri Eguna eta izaera nazionala adierazten duten beste seinale guztiak ere asumitu dituen.

Beste maila batetan, bi gauza azpimarratu behar ditugu gure aldetik. Lehena, herri honen autogobernurako nahia, geroz eta indar handiagoz azaltzen dena; bigarrena, «Nafarroa Euskadi da» erreibindikazioak desagertzeko bidea daramala, nafarrek azkenaldi honetan izugarrizko indarrez asumitu baitute beren izaera nazionala, kazike, sukurtsalista, botere zentralista eta «navarristen» maniobren gainetik.

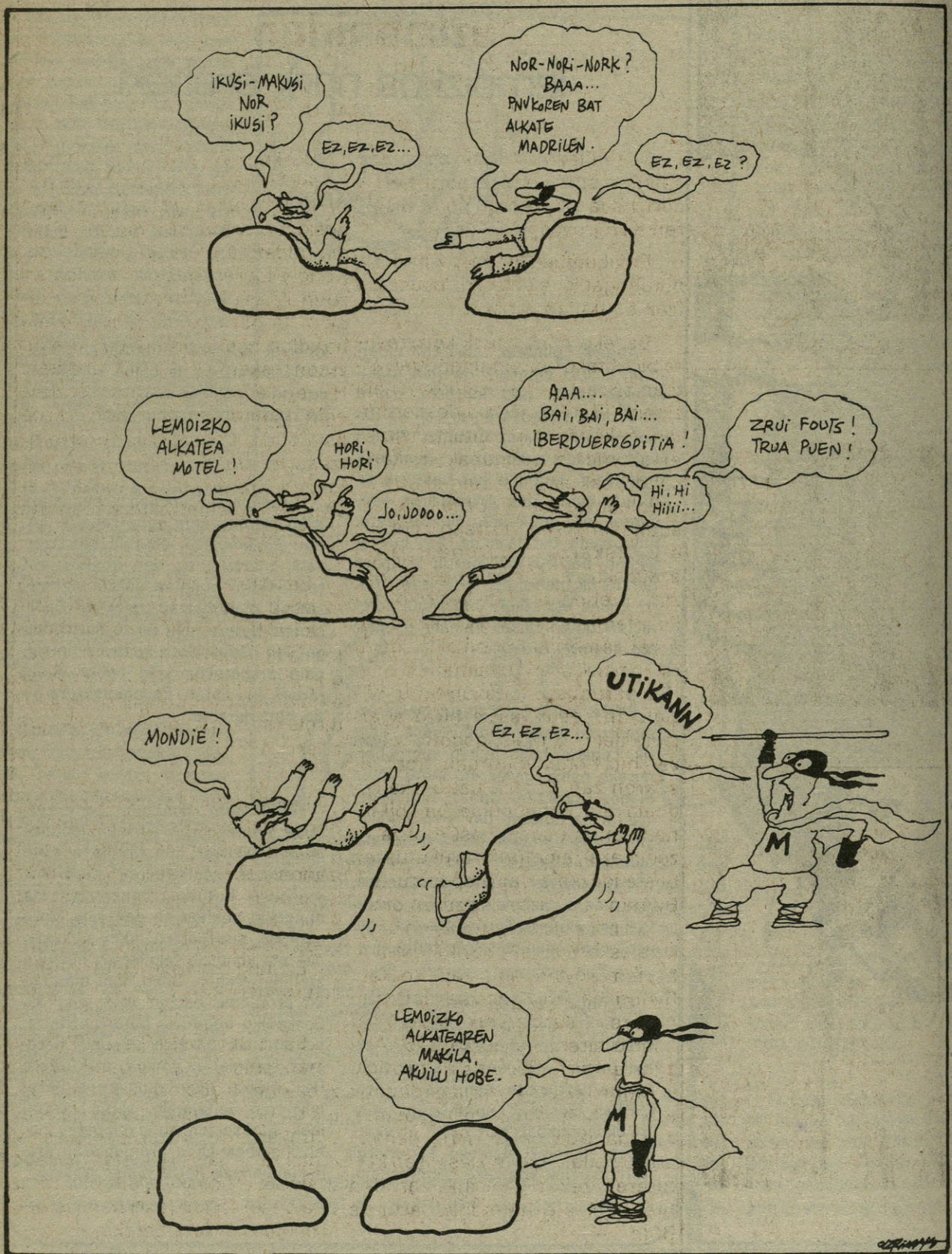
Gainetik bederen aipatu nahi dugun beste gaia Lemoizkoa da, Harrisburgen gertatuagatik berriro aktualitatean dagoena. Petrolioaren arazoa larriagotu egin da berriro. EEBBen ikuspegi kapitalistatik neurri ekonomikoak hartu dira errekurtsuen esplotakuntzarako eta energi iturri berriak bilatzeko. Zentrale nu-

klearrei buruzko zientifikoen eztabaida jarraitzen da baina sumatzen da indar nuklearraren aldeko zenbait parte interesatua dela.

Dirudienez Frantzian indar elektrikoaren mozketak egon zenetik, Estatu Espainoletik energia bidaltzen zela, ulertzen ez den kontua, eta testuinguru honetan soluzio interesatuak planteiatzen zaizkigu. Energiaren egoera hain larria da mundu guztian, Gobernuen kontrola horren gain erabatekoa izan behar duela dirudi, eta Estatu Espainolak ere bide hori darama.

Testuinguru honetan, Lemoizek, indar atomikoaren aurrean jendeak duen beldurrari eta betikoen esku geratzeari, zentrolearen funtzionamenduari buruzko prebentzioa eta hondakin nuklearren destinoa, bere egoitzak suposatzen duen «alkaldada» eta kondizio teknikoak: hozteko sistema, etabar. Guzti honi oinarriko problema batzen zaio, hau da, Euskadiko benetako botere errepresentatiboak bakarrik erabaki dezakela energiaren arazoa, eta botere hori euskal herri guztiarena bakarrik izan daitekeela, zeren zentroleak suposatzen duen hipoteka nahiko grabea baita problemaren erabakia herriak hartu behar izateko.

prekontseilari maskaratua

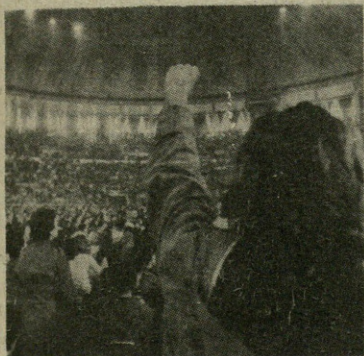

sesualtasun hitza eztabaidan

MANU

Enrico Berlinguer.

Sesualtasun hitzak eztabaida sutsuak sortu ditu ospatu berria den Italiako Alderdi Komunistaren Kongresoan.

Emakumeek irabazi zuten 44 botuengatik eta berri ospetsua izan da Italian zehar.

Baseko militanteak kongresura bidalitako emendamentuen artean 53. artikuluari eginak honela zioen: "Betiko funtzio desberdintasunak gaindituko dituzten gizon emakume harremanak finkatu, kondizioak seguratu emakumeak zapalkuntza mota guztietatik, sesualtasunezkoa tartean delarik ere, askatzeko borondatearen azaltzeko ahalmenik ukan dezan". Lehen aldia da beraz, baseko feministengandik sarturiko emendamentu honen bidez delarik, partiduaren dokumentu rik, partiduaren dokumentu ofizialetan sesualtasun hitza agertzen dela. Bataila gogorra egon zen hitz honen inguruan. Kongresuaren zati haundi bat aurka zegoela eta konponbide bat bilatu nahiean eta sesualtasun hitza ez zedin azal, aipaturiko artikularen beste idazkera bat proposatu zen. Bainan feministek ez zuten onartu eta bere proposamenaren botaketa eskatu zuten. Berlinguer une hartan izkutatu egin zen. Bozketa historikoa izan zen: sesualtasun hitzaren sartzearen alde 439 agertu ziren eta aurka 395. Alai agertu dira feminista guztiak, komunistak eta horrela ez direnak ere. Lehen aldiz sesualtasuna, hitz magikoa, pertsonaren baitako arazo soila, langile klasearen kulturaren zehar ukiezina izan den hitz hau, ate haunditik sartu da PCIn.

Berlinguer ere feminismora itzulia omen da eta arrazoin honengatik, beste batzuren artean noski, omen du hain harrera handia alderdian eta kanpoan ere. Kongresoaren hasierarako eman zuten hitzaldi sarreran ezan zue-nez: "Beharrezko dugu iraultzaile handien pentsamendua eragin zuten eskema zaharrek ahaztea. Hauen arabera iraultza soziala egin ondoren emakumeen arazoa konpondu egingo da. Aurrerantzean ez du horrela izan behar. Prozesu iraultzaile eta emakumearen askatasuna batera joan eta elkar lagundu behar dute".

Emakume hauk, partiduetan ez dauden beste feministekin batera Italiako kaleetan zehar dabil-tza, aditzera emanek "sentimendu eta afektibitate" direlakoak emakumearen funtsezko osagarri direla sesualtasunarekin batera noski.

Lidia Menapace Italiako Ezker Berria delakoaren aintzindari serioenetako bat eta PCItik bidalia izandakoak, gertaera honi buruz honela dio: "Orain emakume bat PClko Komite Zentralean sartzen bada ez da lehen bezala gertatu-ko. Ez du gizonen antzera maska-ratu beharrik".

Esan al daiteke beraz, PClren "matxismoa" guttitu denik? Eritzi zabalduenak baietz dio, nahiz ba-tek baino gehiagok "La República" egunkariaren antzera, zera esan: aintzinako ohiturak eta guttiago oraindik erosoak baldin badira ez dira deserrotzen tesis batekin edo artikulua aldaketa batekin.

Costa Gomez Errepublikako lehendakari egiten denean. Argazkian hau Vasco Goncalves eta Saraiva de Carvalhorekin.

zapuztu diren krabelinak

Portugalen, 1974. urteko apirilaren 25.ean izan zen kolpearen boskarren urtemuga ospatzen dugu aste honetan. Ordutik honera asko xamar idatzi da portugaldar iraultzari buruz, nahita azterketa gehientsuenak «gerta behar zena gerta zen» izenburuarekin hasi.

Krabelindun apirila haren ondoren zenbait jende hurbildu zen Portugal aldera: batzuk «iraultza bat» nolakoa den ikustera joanak; besteak «iraultza bat» nola egiten den erakustera portugaldarrei. Izaitez, hau matxinada gehienetan gerta ohi da, baina ezberdintasun batekin: Portugala joan zirenetariko gutti batzu gogoratuko dira, gaur, bost urte geroago, orduko krabelin gorriekin.

Bestalde, Portugalgo prozesu iraultzailea esplikatzen abiatu direnak, «frakasoaren» justifikazio batetara mugatu dute haien lana. Eta argi dago frakaso baten radiografia, gaitzak gorputz guztia hartua duenean, errazegia dela.

Bainan, gauza guzti hauen gainetik, guttitan pentsatzen jarri gara prozesu guztiaren pixua eraman zuten militar eta zibil iraultzaileetaz. Zer pentsatuko ote zuten orduan?

Apirilaren 25.a, prozesu baten bukaera iraultzailea baino prozesu iraultzaile baten hasiera zaratatsu bat bezala hartzea da komeni. Apirilaren 25.a baldintza berezi batzuren gain eratu bazen ere, egun honen ondoren sortu ziren baldintzen berezitasuna nabarmenagoa zaigu.

Kolperainoko bidea, Portugalek jasau zuen krisisaldiaren gainean, militarren eskuetan egon zen ea guttiz. Krisisaldiak ejerzitoaren bar-

nean sortu zituen kontraesanen fruitu, han zeuden zenbait kapitain eta beste ofizial kolpea emateko prest. Indar ezkertiarrek, zibilek, etzuten prozesua beste bide batetik eraikitzeke sendotasunik, eta ejerzitoko kapitainak izan ziren prozesuaren lehenbiziko gidariak. Kapitain hauen lehen asmoetariko bat prozesuaren ardura lehenbailehen zibilen eskutik uztea zen.

Bainan asmo on honen kontra, zi-

biak, alderdi politikoak, geldi geratu ziren gertakizunen etorrera itxoi. Eta lehen gertakizunak Spinola zuen izena.

Spinola Errepublikaren Lehendakari izendatzea bere ondorenak ekarri zizkien portugaldarrei. Spinolak etzuten kolpearen preparaziorako aurkera eraman ziren ekintzetan parte hartu. Eginkizun hau Otelu Saraiva de Carvalho, Vasco Goncalves, Melo Antunes etabarren eskuetan egon

zen. Spinola azken orduko a zitzaien, bainan jenerala zenez, eta ejerzito barnean zuen prestijioagatik, bera eskuratu zen Estatuaren lehen postuarekin.

Spinolak asmo konkretu batzu bazituen: bere figura boterean sendotu, eta botere hori burgesiaren interesen zerbitzari bihurtu. Bera Presidente zelarik, eta Portugalgo ejerzito guztian, bakarrik 41 ofizial izan ziren baztertuak eskuindarrak izateagatik. Bestalde, boterean egon zen denboran ejerzitoko postu klabeenetan bere jendea sartu zuen.

Kolpeak ez zituen jarri hankaz gora Estatuaren estrukturak. Aldiz, estruktura horietan oinarritzen zen, azken finean estruktura berberak zainduz. Ikasgai galanta, benetan lehenbiziko hankasartze hau militar iraultzaileentzat, eta Otelorentzat bereziki.

Spinolari huts eginik, Otelozan COPCONen komandante gisa hautatua, hots, Portugalgo ejerzito guztiaren buru bezala, militar jerarkia klasikoaren organigrama bazter batera utzirik.

Denbora berean, klase borroka gogorragotzen joaten da. Latifundioak kolektibizatzen hasten dira, Alentejo ingurutan bereziki; etxe hutsak bete egiten dira; ekonomiaren alde gauzarik garrantzitsuenak, nazionalizazioa, ematen da. Mobilizapenak ugaritzen; eratze mailak sendotzen zenbait lekutan; erreibindikapen hurbilenak lortzen; etabar.

Masa borrokak, lehenago egin zitezkeen prebisio guztiak, gainditzen zituen. Alderdi politikoak guztiz gainditurik aurkitzen ziren; herritar boterearen zenbait forma enbrionario agertzen hasi zen. Eta burgesia beldur zen. 1975. urte guztia herriaren lorpenen eta burgesiaren beharrekadaren urtetzat har genezake.

Fondo Monetario Internazionalaren jokabideari esker, Portugalgo ekonomia, dependentea betitik, hipotekaturik gelditzen da inperialismoaren interesen alde.

Bitarte guztian, ezkertiar alderdiak ez ziren ausartzen borroka politikoaren goi mailetan sartzen, ez bazen militarren bidez. Honela, PCPren taktika Estatuaren aparatoan ahal zituen postu guztiak akaparatzeko; PSPk, berdintsu, prozesuaren inkontroltasuna kontrolatu na-

Apirilaren 25.a prozesu baten bukaera iraultzailea baino gehiago, prozesu iraultzaile baten hasiera.

hiean. Ejerzittoa, proselitismoaren zelai ederrena bihurtzen da. Alderdi bakoitza bere tajadatxoa lortzera abiatzen da. Direkzio politiko-militar baten lorpena ezinezkoa egiten da. Ejerzitoaren estrukturak mantenduz, inor ez da ausartzen ejerzitoaren barnean kontraestruturak bat muntatzera.

Iraultzaren Kontseiluan ere zenbait kontraesan sortzen da Spinola baztertu Costa Gomez Errepublikaren Lehendakari egiten denean. Alde batetik Vasco Goncalvez (PCPrengingurukoa) eta Melo Antunes (PSPren hurbil zebilena) bien aldekoekin; «linea COPCON» deitzen zena bestetik, Oteloz eta bere adiskideak, ejerzitoaren kontrol guztia bere esku zutenak hain zuzen (Rosa Coutinho «Almirante Gorria», etabar.

Handik denbora guttiara Vasco Goncalvez eta Melo Antunezen artean ere istilluak sortu ziren. Izatez, istillu honen azpian PCP eta PSPren arteko borroka politikoa zegoen, Iraultzaren Kontseiluaren barnera transplantaturik. Beti hain heterogeneoa izaniko MFA pikotara zihoan. Bere barneko kontraesanak ezin ziren bere baitan gainditu.

Urte honen, 1975. urte honen, hazilaren 25.ean Costa Gomez, Errepublikako Lehendakariak, Oteloz Saraivarit deitzen dio bere bulegora;

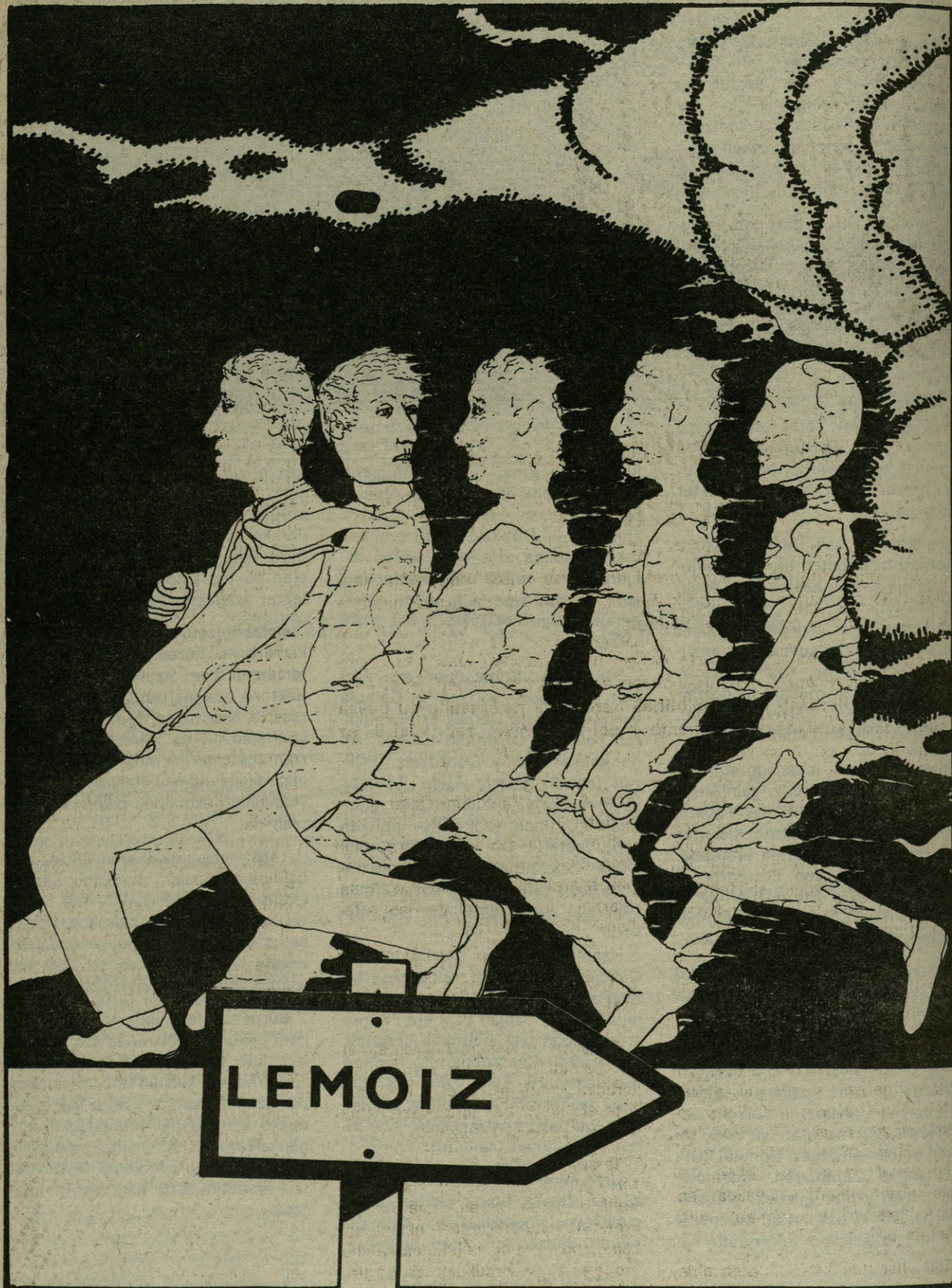
han ofizial batzuek atxilotu egiten dute Oteloz. Bitartean, COPCONen burua neutralizaturik zegoela, Amadorako komandoak, Ramalho Eanes buru delarik, eskuindar kolpea jotzen du eta kolpe honen ondorioak laster azaltzen dira.

Kolektibizatutako lurak, militar-ki harturik, beren lehengo ugazaba terratenienteei itzultzen zaizkie. Sektore nazionalizatuak esku pribatuetara bueltatzen dira. Errepresioa ugaritzen ari da, zibilien eta militarren gainetik. FMLk, prozesuaren atzerakada honen atzean izkutatu, Portugalgo ekonomia pikotara bidaltzen du.

1976 urteko ekainaren 28.an, eta baldintza hauekin, Ramalho Eanes, Oteloz Saraiva de Carvalhokin batera Guinea Bissaun ibilitakoa, Portugalgo Errepublikaren Lehendakari bezala hautatua izaten da, PSP eta eskubiragoko alderdien apoioarekin.

Burgesiak eta inperialismoak lehen galdutako terrenoa berrirabazten dute apirilaren 25.ak faxismoarekin hautsi bazuen ere, etzen kapaz izan faxismoa ukatuz bere ordezkio sistima bat muntatzeko; honen arrazoiak hor daude, mila dira, bainan egungo problema beste bat da: krabelin gorri haik berriz lortzea.

hots!

neumatikoak lehertu zirenean

Michelin dugu Arabako lantoki handiena, 4.200 langilekin, hauetatik 100 emakumeak direlarik. Beraz, lantoki honen greba nabaria izan da Arabako eguneroko bizitzan.

Konbenioaren negoziaketa garaia iritxi zenean, joan zen abenduan, langileek aurkeztu zuten beren eskakizun zerrenda. Konbenio hau berezia da, izan ere Michelinek bere buru jabetasuna du gauza hauetarako, kimikaseko konbenio probintzialarekin zer ikusirik ez duelarik.

Lantokian zapalketa gogor bat nabari zen langile denen gain eta bereziki komiteko partaideen gain. Hauk lanpostuz aldatzen dituzte eta oso zainduak daude, langile guztien antzera. Hau dela eta, abenduaren 4ean greba egiten dute.

Hurrengo egunean, abenduak 5, aurreko egunean lan egin zuen langile bat eta greba egin zuten bi langile eskuetara iristen dira. Gertakizun hau dela eta, lantokiak bere indarra azalduz bi langile kaleratzen ditu, besteentzat gogoangarria izan dadin. Magistraturak lantokiaren jorkaera ontzat ematen du. Bestalde zibilez izan zuten epaian, bat ezer gabe ateratzen da, eta besteak 15 egun «arresto menor» delakoa; lantokiak kaleratu ez zuenari multa ezartzen dio.

Egun hauetan konbenioaren aldeko batasun bat lortzen saiatzen dira

estatu mailan Michelinek dituen lantokietako langileak. Denen iritziz gehien burukatu beharreko puntua zera da: entpresak, gobernuaren oniritziarekin, lau ekipoen sistema ezarri nahi du lantokian. Inposatze honek haxe lekarke.

LAU EKIPOEN SISTEMA EZARRI NAHI

Bataz beste astean 38 ordu eta erdi lan egingo lirateke, baina hilero larunbat batean gaueko hamarrak arte eta beste batean gaueko hamarretatik goizeko seirak arte.

Bestalde udako lau hilabetetan, hiru taldek lau talderen lana egin beharko lukete, zeren, talde bat oporretan legoke eta orduan ekaina, uztaila, abuztua eta iraileko asteak berrogeita zortzi ordukoak izango lirateke.

Joan zen abuztutik Arandako lantoki erdia era honetan ari da lanean.

Valladoliden baimena badute, alegia, lau ekipoen sistema jartzeko, baina bi edo hiru pabeilo bakarrik daude era honetan lan egiten dutela.

Lasarten, lan era honen aurka larunbat guztietan greba egitea erabaki zen, beraz, nagusiek ezin inposatu izan dute.

Dena den, lau lantokietako akordiorik ez da sortzen eta Gasteizko lantokiak, berak bakarrik aurpegia eman beharko dio arazoari.

Patronalak negoziaketara gonbidaturik ezezkoa dio. Izan ere azken urte hauetan gai honi buruz beti bere gogoia egin du.

Langileek azken grebaren gusto txarra berengan dute, 1972an gertatua hain zuzen. Morala lurrean eta ganora gabe aurkitzen dira aurrean duten horma indartsu horri aurka egiteko. Egoera honek deusestatzen du greba mugagabe baten irtenbidea eta ikusten da fruitu gehiago eman ditzakeela hilean aste bete bat greba egiteak; iritzi hau aurkeztzen du komiteak asanbladan eta gehiengoak onartzen du, beren eskariak lortu arte jarraitzea erabakiz. Burruka era honen aukeratzeak beste zergatik bat ere badu; lantokiari min asko egiten zaio: pabeilo bakoitza hiru tailerrez zatitua dago. Lehenengoan goma egiten da, bigarrenetan gurpilak eta hirugarrenean gurpil horik egosi egiten dira. Baldin ez balitz egosiko, goma izorratu egingo litzateke. Beraz, astebete bat lanik ez egiteak egosigabe dagoen goma dena alferri galtzea dakar. Bestalde greba ondorengo astean, langile askorentzat ez dago lanik, berriz goma egin arte. Ikusten denez, galerei begiratuz, ia bi astetako greba gertatzen da hilean.

BI ASTETAKO GREBA

Lehen greba astea urtarrilean egiten da eta bigarrena osailean; entpresaren aldetik aldaketarik ez da nabari.

Lanean hasi ondoren ETak (P-M) ABATUA sekuestratzen du. Gertakizun honek momentuko alaitasuna eta negoziaketa hasteko itxaropen argia dakar.

Hau dela eta, patronala itsuraz negoziatzen hasten da, baina ez da horrela gertatzen, zeren ABAITUAren askatasuna bakarrik lortu nahi du.

Honetarako entpresak komitea-ekin batera komunikatu bat ateratu nahi du. Komitea 31 lagunek osatua izanik, 28 bildu ziren eta hauetatik 14 baietz eta besteek ez BAI eta ez EZ esan zioten iritziz honi. Komitearen erdiak nahiz ezer ez esan, komunikatua ateratzen da lau puntu nagusi dituelarik. Lehenengoan negoziaketak hasi direla baieztatzen da; eta besteetan ABAITUAren askatasuna esijitu, negoziaketan elementu arrotzen partaidetza ukatu eta baita ere biolentzia fisiko eta morala.

Langileen batzarrek ez du onartzen komunikatu hau. Bere ustez ez da egia negoziaketak hasi direnik. Honez gainera, komunikatuari baietz esan ez dioten komiteko partaideek zera diote: biolentziari buruzko puntua gehiago zehaztua behar lukeela, alegia, langileen aurka entpresak erabiltzen duen biolentzia moralari dagokionez.

Egoera honen barruan, langileen batzarreak lehengoa gaitzestuz komunikatu bat ateratzen du.

ENTREPRESAK EZ DU EZER JAKIN NAHI

Ondorioen aurrean, langile batzuen iritziz, sekuestroak nolabaiteko kaltea ekar dezakeen, zeren, langileen arteko batasuna ia puskatu egin baitzen.

Ondoren ABAITUA askatzen dute eta mobilizapenak ugaltzen dira, langileen familietara iritsiaz. Emakumeek berealdiko martxa eta manifestazioak egiten dituzte. Lanera doazen enplegatuek mespretxu eta ukabildada batzuen jabe egiten dira. Bati autoa itzuli zioten.

Gorabehera hauek denak entrepresa ezezik, Gobernadorea ere kezkatzen dute eta otsailean hasten dira benetako negoziaketan.

Martxoan, entpresa, komitea eta laneko delegatua zeuden bilera batetan entpresak kontrapropuesta bat azalduz zera dio: bost minututan erantzuna emateko, bestela negoziaketak apurtuko zituela. Laneko delegatuak erantzuten die, esanez komiteak batzarrarekin hartu behar

duela erabakia, eta lau hilabetetan egin ez dena ez dagoela bost minututan egiterik. Orduz geroztik negoziaketan entpresak ez du komitea-ekin ezer jakin nahi eta dena laneko delegatuaren bidez egiten da.

Azkenik apirilaren 11n izenpetu da konbenioa. Langileek beren oniritzia eman dute 3.000 langile inguruko batzarre baten bidez; bertan 2.700ek baietza eman zioten. Batzarre hau gertatzean, turno bat lanean zegoen.

Lorpenik berezienak honoko hauk dira:

1) Langileek lortu duten batasuna eta partaidetza.

2) Lau ekipoen sistema baztertzea (aurten behintzat).

3) Diru aldetik ehuneko 20aren igoera. Legeak agintzen duenaz gain, lortu duten ehuneko 8 hori entpresak prestamo gisara emango dio langile bakoitzari. Soldataren konje-

laketa bukatzean, langileak itzultzen du prestamo hori, eta entpresak zor dion dirua ematen dio. Beraz, paperen aldaketa bat, besterik ez da gertatzen.

4) Entpresak komitea onartu du eta hilean behin elkartuko dira.

5) Gaueko lanak zuen plusa igo da, eta urruti bizi direnentzat lortu ere bai, hortik aparte, etxeak erosteko entpresak ematen zuen diru-laguntza igotzea ere.

6) Beren haurrak haurtzaindegietara eramaten dituzten emakume langileek diru-laguntza izango dute gastu hau ordaintzeko.

Oporren puntua lehen bezala gelditu da, laneko hogeita egun, danak batera hartu daitezkeenak, eta beste sei entrepresa eta langile bakoitzaren artean, noiz hartu, erabaki beharrekoak.

MURUA

LIBURUAREN EGUNA.— Apirilaren 23an, Estatu guztian bezala Euskal Herrian ere liburuaren eguna ospatu zen. Egun hau Cervantes-en heriotzaren urtehurrena bezala egiten da.

Goizean goizetik, Euskal Herriko hiriburu eta herrietan mahai asko agertu zen liburuz beterik. Egun honetan erosten den liburuko 10%a merkeago izaten da. Euskal Herrian egun honetarako normalki liburu berriak irtetzen dira. Honela, aurten hauk izan dira beste batzuren artean: "Harri eta Herri", "Euskal harria" Gabriel Arestirenak; "Gaue-tan" Koldo Izagirrearenak; "Euskararen Ebangelio eta apokalipsia", "Martin Villa" Manuel Duranena, etab.....

Liburu asko saldu zen. Erosleetan adin guztietakoak ikusten baziren ere, gazteak ugariago ziren eta honek itxaropen haundia dakar. Gu kalera irtetzerako liburu saltzaileek erabakia izango dute nori jasoko duen "Euskadi de Plata" saria. Hau libururik salduenari ematen zaio eta idazlea bizirik egon behar da. Dena dela, irakurlearentzat honek ez du garrantzirik; funtsezkoena, denek ahal izan dutela liburuxka batzu merkexeago erostea izan da.

Bukatzeko aipatu beharrean gaude, zenbaitzuek sudurra sartze-ko momentu guztiak harrapatzen dituztela, honela Hare-Krishna sekta erligiosokoak beren bitxikeriak saltzen egon ziren. Eta bakarren bat, bere ametsak egia bihurtu nahirik edo 100 metro Saizarbitoriaren liburuaren erdaraz erosteko asmoz inguratu zen. Gainerantzean, egun horretan ikusi genuenaren ondoren euskaldunoi gauza bat: "Dena ez da, taberna, ardo edo parranda, kultura ere beharrezkoa dugu eta irakurtzen hasi".

Benetan tristea da Herri honetan zeinen gutxi irakurtzen den eta hau gainditzen hasi beharra dago, liburuak ere aberatsak baitira.

EUROPAKO PRESOEN EGOERA.— "Manifestazio batetan harrapatu eta 15 urte preso egon beharrean aurkitu naiz Inglaterrako espetxeetan. Egun batetan konturatu nintzen janariakin batera ero bihurtzeko drogak ematen zizkidatela. Horri esker ni ondo nago, baina nere emaztea eroa bihurtu da". Hau da "Europako Ezkerraren Batzarra" antolatutako Dublín ospatutako Europako presoaren egoerari buruzko bileran entzun ahal izan zen testimonio bat. Irlanda eta Inglaterrako ex-presoa egon ziren bertan, baina testimonio hau ingeles batena da. Beste mila kasu atera zen bileran, parte hartzen zuten guztiak ondo dokumentatuak baitzeuden. Honela, Ingalaterra, Italia eta Alemaniako espetxeetako egoera, torturak e.a. aztertutak izan ziren. "Europako Ezkerraren Batzarra" Italia, Eskozia, Flandria, Valonia, Britainia, Portugal e.a. tokietako ezkertiar eta nazionalista erakundeek osatzen dute. Euskaditik EIA dugu partaide. Dublín bileran Sinn Féinek antolatzen zuen. KAS obserbadore bezala egon zen.

«LA VOZ DE ESPAÑA» ETA «UNIDAD» EKO LANGILEEKIN ELKARTUZ.

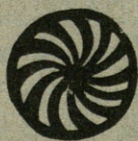
Bi donostiar egunkari hauetako langileek aste bete daramate greban beren eskakizunen alde. Eskakizun hauk ekonomikoak dira, dirua zor baitie entresak. Arrazoi honengatik irakurleongandik urrun daude, baina badirudi arazoaren konponbidean aurkitzen direla.

Bi aldizkari hauk hau izan dute lehenengo greba laborala eta konponbiderik aurkitzen ez badute Estatu mailan kate honek dauzkan egunkari guztiak grebara joateko prest dira; donostiarrek beren eskakizunak lortuko balituzte berriz, Estatuko sokakoak ere garaile irtengo lirateke. Norbaitek pentsatu-ko balu lanbide hau pribilegiatua litzatekeela, oso oker legoke eta noski hemen ere besteetan bezala arazo laborak-ekonomiko askorekin topatuko lirateke. Gure aldetik elkartasun osoa eskaintzen diegu.

**JOSE
ZINKUNEGIREN**

OPTIKA DONOSTIAN

URTEETAN LANEAN OHITUA

Hernani, 4

DONOSTIA

Transportes

anzkar s.a.

ERAMAN-EKARRIAK, KAMIOIAUNDIAK

Barcelona, Zaragoza, Valencia, Madrid,
Oviedo, Gijón.

Donostitik egunero:

Iruña, Bilbo, Gasteiz, Alicante, Elche, Elda,
Murcia, Cartagena, Granada, Almería, San-
tander, Valladolid, Zamora, Palencia, Sala-
manca.

Astean irutan:

Malaga, Sevilla, Jerez de la Frontera, Cadiz,
Lugo, Coruña, Orense eta Vigora joan etorriak

Urrutizkiñak: 552650 - 552654

Apartado 1381

Hernanirako bide nagusian,

ERBOGIA haitzoan

DONOSTIA

**kirolzaleen
zerbitzutan**

miner

donostia

271050 eta 270447

euskara, noren hizkuntza?

Euskalduna «euskara duena» bezala onartzen badugu, garbi dago Euskal Herrian bizi garenotatik zati bat besterik ez garela euskaldunak. Ia jaio ginenetik ikasi genuenez, burruka denok euskaldun bihurtzean datza. Euskararik gabeko Euskal Herririk ulertezina litzateka, teoriz behintzat. Baina errealtatean gauzak zeharo desberdinak direla esan dezakegu. 1979. urte honetan abertzale indarraren politiko aurrerapena ikusi badugu ere, euskararen arloan ez da hori gertatu. Milaka eta milaka botoak hartu dituzte indar abertzaleek, baina milaka eta milaka euskaldunik ez da agertu. Dauden alderdi, erakunde eta pertsonalitate politiko guztiak miting eta hitzalditan euskararen alde agertzen dira. A, baina ekintza konkretoetan zer gertatzen da? Azterketatxo bat egiten saiatuko gara. Hasteko, esku artean ditugun alderdi eta erakunde aldizkariak begiradatxo bat botako diegu.

EUZKADIK EUSKARA GUTXI

«Euzkadi» EAJ-PNVren aldizkaria dugu. Azken denboran atera dituzten bost zenbaki aztertu ondoren euskara gehiena sartzen dutenean ehundik 6 ez diotela eskaintzen esan dezakegu. Batzuetan ehundik 1,6 besterik agertzen ez bada ere. Bertsoak, abestiak eta olerkiak dira toki gehiena okupatzen dutenak. Bestela gai nahiko desberdinak ikuitzen dituzte, noiz behinka azalak ere euskaraz

izaten direlarik. Ikusi ditugun zenbakietan hauteskunde kanpaina agertzen zen: dena erdaraz. Kasurik aipagarriena 118. zenbakikoa dugu, bertan «Primera Fuerza!!» bezala proklamatzeko bait ziren eta gure hizkuntza maitagarrian aipatutako ehundik 1,6 besterik ez baitzen agertzen.

ITZULPENEN GORAKADA

Ezker abertzaleen aldizkarietan konstante bat aurkitu dugu: erdaraz

argitaratutako lanen itzulpenak euskaraz ematea. Kasurik aipagarriena, zaharrena izateagatik eta dena itzulpen bat delako «Zutik», Nazio Asktasunerako Euskal Erakunde Sozialista Iraultzailearen aldizkaria dugu. Euskara oso ona erabiltzen dute, baina lana erdaraz egin eta gero euskarara itzulita dela nabaritzen zaio. Modu honetan, euskarazko zatia nahiko zaila izaten da, eta jende gehienak erdaraz irakurriko duela zenbakia apustu egingo genuke.

«Hertzale», HASIren aldizkarian euskara gutxitu egiten da, nahiz eta portzentaiak oso haundiak izan (al-ditan % 42,6, aurtengo otsailean agertutakoan bezala) eta guk aztertutako zenbakietan (zortzi, ez dugu uste gutxi direnik) % 12,9 baino gutxiago ez dute sartzen. Hala eta guztiz oso aldakorrek dira maila honetan. Euskaraz ikuitutako gaiak oso desberdinak izan ohi dira. Itzulpenak egiterakoan, laburtu egiten dute erdarazko lana.

Eta itzulpenez ari garenez, «Sugarra» LAIAk ateratako aldizkaria dugu lekuko. Euskaraz ehundik 30 baino gutxiago ez dute sartzen, baina gehienetan itzulpen laburtuak argitaratzen dituzte. «Bultzaka» EIAren aldizkaria, oso aldakorra dugu euskararen arloan. Batzuetan % 31,25 sartzen badute ere, badira ehundik 10 sartzea iritsi ez diren zenbakiak. Itzulpen guztiak laburpenak dira. Erabilitako gaiak oso desberdinak: nekazaritza (ia beti euskaraz), arrantza, kultur gaiak... Azalean askotan sartzen dute zerbait euskaraz (kontuan izan aldizkari honek periodiko tankera duela, beraz berri asko azalean aipatu eta gero barruan irakurtzen dira).

TESTIMONIOAN MURGILDURIK

ESEIren «Boletina» ere lortu dugu. Hiru zenbaki besterik ez dugu esku artean, eta euskaraz argitaratutako portzentaiak oso desberdinak dira: ehundik 15, ehundik 7,8, eta ehundik 19. Gauza kurioso bat egiten dute hauek. Artikulo batzuren hasieran edo bukaeran euskarazko zati batzu sartu. Itzulpenik ez dugu aurkitu.

«Zer Egin?» EMKren aldizkarian bai oster. Euskara, gehiena aurkitu dugun zenbakian (eta ehundik 17 besterik ez zela sartzen azpimarraitu behar) itzulpenak zeuden. Bestela, eta media bezala ehundik 10 besterik ez dutela sartzen esan beharrean gaude.

«La presse est l'arme puissante du peuple» adierazten dute garbiki zenbaki guztietan Iparraldeko EHAS alderdiaren partaideek. Bere aldizkariak «Euskaldunak» izena du, baina gutxi nabari zaio. Anuntzioak eta guzti kontatu ditugu. Zeharo aldakorrak euskararen arloan, batzuetan ehundik 17 sartzen badute ere, beste batzuetan ehundik 5era iristea kosta egiten zaie. Bertsoak eta oler-

kiak dira euskaraz normalki azaltzen direnak. Bestela gai desberdinak. A, hori bai, agurrak euskaraz azaltzen dituzte.

«Zutik, LKlren Komite Nazionalaren Agerkarian» batzuetan ez dute euskaraz tutik ere sartzen (konsignak ezin aipatu ba, noski). Bestela, oso aldakorrek dira, alditan ehundik 15 euskaraz argitaratuz, eta besteetan ehundik 3an geratuz. Argitaratutako lanak —eta hau azpimarraitu behar dugu, behintzat— ez dira sekula itzulpenak izaten.

«Askatasuna», izen berdineko talde libertarioaren aldizkariak lehen (zenbaki zaharretan) euskara sartzen zuen. Orain ez dugu ezer ikusi. Dena dela, eskuindarrak jarritako lehergailuaren ondoren aldizkaria eraberritzekotan dabilzela jakin ahal izan dugu. Aber euskara mailan ere eraberritzen duten...

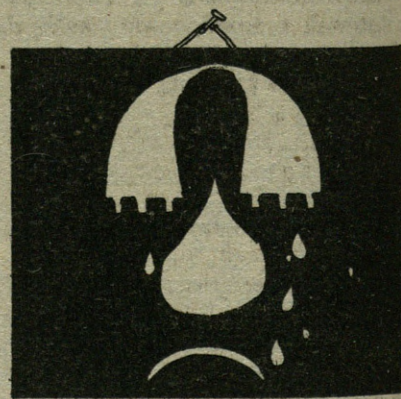
Euskadiko Karlista Alderdiak «Denok Batean» aldizkaria argitaratzen zuen lehen. Orain ez dakigu. Aldizkari zaharrak aztertuz, itzulpenak zirela medio ehundik 16ra iristen ziren. Askotan 0,3 batekin ere kalera izan ohi dute. Entzun dugunez, estatut mailako aldizkaria besterik ez dute argitaratzen egun. Berdin gertatzen da PC, ORT, eta PSOEkin.

Noski, euskara ez dute aipatu egiten ere.

ONDORIO GISA

Gauzak gaizki daudela esan dezakegu. Aipatutako alderdi eta erakundeek euskara testimonio bezala erabiltzen dute eta ez jendea benetan bultzatu nahiz. Itzulpenekin ez da ezer aurreraten. Jendeak erdaraz hobeto irakurtzen du. Eta bestelako lanak ugartu egin behar dira. Baina hor, zorionezko «efikaziarekin» topatzen gara. Kontuz. Agian «efikazia» horrek euskara heriotzera eramango du...

P. IPARRAGIRRE

Alderdi guztiak Lemoizko zentralea geraraztea nahi dute. PNV ez dator bat...

boterearen arantzak

Hainbeste hauteskunderen ondoren «bizi ofiziala» martxan jarzen hasi da. Alkateak aukeratuz gero, Junta Orokorretako lehen-dakariak. Alderdi eta koalizio bakoitzak hartuak ditu bakoitzari dagokion botereko lekua. Eta hori gertatu den momentu berean, herrian zeuden eta dauden arazo larrienak mahai gainean ikusten hasiak dira: elebitasunaren dekretoa, estradikzioak eta presoen arazoak, Lemoizko zentral nuklearra... Hauteskundeetan parte hartu dutenak erantzun baten eske daude.

TRATUETAN EZ GARA SARTUKO

Euskal Herriko alkateak aukeratuak izan dira. PNV agertu zaigu in-dar maioritario Gipuzkoa, Bizkaia eta Araban. Nafarroan gauzak ez dira abertzaleek espero zuten be-zain ondo irten. Hauteskunde Muni-zipalen ondorioz Iruñeako alkatetza Herri Batasunaren eskuetan ikusten zuen asko zegoen gure artean —eta Patxi Zabaletak Z.A.ri emaniko erán-

tzuna dugu lekuko—. Koalizio honek garbi azaldu zuen bere postura: «Tratueta ez gara sartuko» zioten, baina Nafarroako PSOekin elkarri-zketetan hasi zirenean, bazirudien Iruñeako kasuan adierazpen hori hautsi egingo zutela. UCDe 8 kon-tzejal, HBek 7. PSOE kinka larrian uzteko posibilitatea. Lehen momen-tutik adierazi zuen UCDe berak PSOEko kandidatoa onartuko zuela alkatetzarako. Baina UPNko eskuin-

darren eritziz hori ez zen politika egiteko modua, eta ez ziren honela-ko jokuetan sartuko. PSOE erdian. PNVek HBri eman zizkion bere bo-toak. Elkarrizketak jarraitzen ziren. «PSOEko bat da Iruñeako alkate, eta HBek ere eman dizkio bere bo-toak.» Abertzale asko murriztu egin zen. PSOEek hainbeste maitatzen zuen alkatetza lorturik zuen baina jendearen haserre ere jasan beha-rrean aurkitu zen. UCD eta UPNren babesean harmaturik lortutako bote-reak Nafarroako abertzaleen hase-rra ekarriko zuela bazekien lehen momentutik, baita ere, Madrilgo go-bernuak erabiltzen zuen instrumen-tu bat zela Nafarroa Euskal Herritik at gelditzearren.

Eta alkatetza ez bazen gutxi, Na-farroako Parlamentu Foralaren le-hendakaritza ere —babes berdine-kin— lortua du. HBko zenbait bere onetik aterata utzia du. Herri mai-lan ez da gauza oso ondo ikusia izan, baina nahi zituzten postuak hartu dituzte. Hemendik aurrera zer gertatuko den jakitea ez da oso

erraza. Hauteskunde denboran PSOE Nafarroa Euskal Herria zela adieraztea ausartu zen. Baina orain erabili dituen —edo erabili duten— lagun horiek ez diotela hori onartuko garbi dago. Apirilaren 19an Madril en ospatutako «Consejo de Ministros» en aurrera ateratako «**Real Decreto de Bilingüismo**» frogar bat besterik ez da, eta kontuan izan dekretor horretatik ere Nafarroa —oraingoz behintzat— kanpoan geratu dela. Hala eta guztiz beldur gara, orain arte PSOEk izan duen Espaniaren aldeko abertzaletasuna kontutan izanik, arazor horrek ez diolar lo askorik kenduko.

JUNTA OROKORRAK CGV ONARTU

Elebitasunaren dekretorak ez ditu euskarak dituen arazor larrienak konponduko, baina jendea itxaropentsu dago. EGBkoek behintzat euskara ikasteko posibilitatea izango dute. Beste guztiak betirako gaztelaniaz mintzatu beharrean egon beharko dira, postura pertsonal desberdina ez badute erabiltzen. «**Zerbaitekin hasi behar**» diote gure herri nekatu honetako zenbaitzuek.

Eta elebitasunaren arazoa «konponduz» gero, autonomi estatutoa. Junta Orokorrak proklamatu ziren egunean, Xabier Aizarna PNVtarak Arrasaten lehendakaritza hartu zuen egun berean jakin genuen: «**Junta Orokorretako zenbait partaide CGV-en egongo dira**». PNV, EE, PSOE eta UCDeK hartu zuten erabakia. HB ez zen joan. «**Parte hartuko al du Herri Batasunak?**» galdetzen zuen batek baino gehiagok. Koalizio honetakoak isilik zeuden, herri guztietan dauden laguntzarako juntei erantzuna eskatuz. Zenbaki hau hersten dugun momentuan erantzuna jaso gabe dago, baina aukeratua izan den diputatu baten eritzia nahiko adierazgarria iruditzen zaigu: «**Junta Orokorretan parte hartu duten alderdiek egin duten lehen gauza CGV onartzea izan da; horrek esan nahi du harek ateratako autonomi estatutoa onartzen dutela; eta Herri Batasuna hor sartzen bada hori dena eta parlamentario sistema guztia onartu beharrean aurkituko da**». Ezker abertzaleko koalizio honek ez du autonomi estatuto hori batere onartzen. Bera, herriz herri horri aurka egingo dion zerbaite moldatzen ari da. «**Baseak esango du nolakoa izan behar**

duen» adierazten dute, gero herri bakoitzean eta udal bakoitzean onespenera eskatuko dutela azpimarratuz.

LEMOIZKO ZENTRALEA JARRAITU BEHAR DA ERAIKITZEN

Arazo konkretorak ere aipatuak izan dira udalak estreinatu berriak dituztenen aurrean. Presoen eta estradizioen mozioa aurkeztua izan da. Udal batzu atera dira arazor hauen aurka, baina oraindik askok ez du tutik ere esan. Goiz da. Datorren asterako erantzun gehiagor jasok izango dira. Bitartean bi hauz garrantzitsuen berri izan dugu: «**Maiatzean epaituko dituzte Aldalur eta Beaumetteseko espetxean aurkitzen direnak**». Mikel Goikoetxea eta Martin Apaolazari askatasun probisionalara emango dien hauz maiatzaren 2an ikusiko da. Aix-En-Provencen. Oraindik gobernu espainolak ez du estradizio hauz egiteko beharrezkoa den dokumentazioa bidali, eta maiatzaren 4erako ez bada hau agertzen kaleratuak izan beharko dira. Bestalde, Bixente Aldalurren aurkako hauz maiatzaren 18an, goizeko 10etan izango da Madril en.

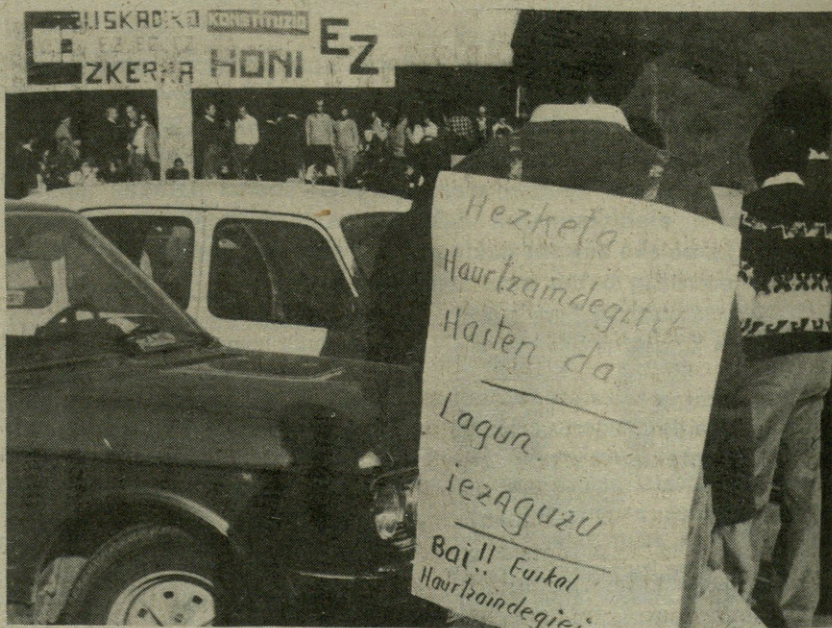
Arazo eztabaidatuena Lemoizko zentrale nuklearrari buruzkoa izan da. Alderdi guztiak geraraztearen alde agertu ziren debatan EAJ-PNVek aurka ekin zuen: «**Gu ez gaude ez aurka ez alde**» azpimarratuz, ikerketa sakon baten bila dabilzela adieraziz, hor lan egiten duten lan-

gileen langabeziar zeharo kezkatuarik agertu ziren peneubetarrak. Beste alderdi eta erakunde guztiek ere arazor guzti horiek kontuan hartuak zituztela jakinerazi zioten. «**Hemen-dik irailera bitartean 1.300 langile kalean egongo dira nahiz eta erakitzela lanak jarraitu**» erantzun zion LKlkoak langabeziaren aurkako argumentoa hankaz gora botaz. Baina gauzak honela gelditu ziren, debatan behintzat.

Gero, egun berean zenbait udal-txetan egindako entzerronetan PNVko kontzejal batzuek parte hartu zutela jakin ahal izan dugu. Baina horiek dira gure herrian betidanik egon diren kontradikzioak. Alderdiak ofizialki postura bat hartu eta baseko zenbaitzuek berearekin jarraitu!

Nuklearren aurkako Batzordeak oso animoso agertzen dira. Debatetan edadeko jende asko ikusi dutela, manifestazioak egunetik egunera haunditzen ari direla, alderdi asko Lemoizko zentralearen aurka posizionatzen ari dela... Bere kanpainarekin aurrera doaz. Bitarte horretan, lehen aipatutako apirilaren 19ko «Consejo de Ministros» horretan, gobernuar —UCDren gobernuar, Madrilgo gobernuar— zentral nuklearren alde agertu da, «**Consejo de Seguridad Nuclear**» bat sortzeko proiektor lege bat atera behar duela adieraziz...

P. IPARRAGIRRE

Hauteskundeetan parte hartu dutenek erantzun baten eske daude.

yon etxaide: garai ilunetan idazle

Gizon apalik baldin badago, Yon Etxaide duzu hori. Oraindik ere, ZERUKO ARGIAra datorren bakoitzean, etxe honetan gu baino lehena-gokoa den arren, kax kax atea jo eta baimena eskatuz bezala sartzen zaizu. Elkarrizketa bat egitea eskatu genionean ez zuen ezezkorik esan baina bai baldintza bat jarri: galderak aurretik idatzirik emateko, bapatean erantzuteko gai ez dela eta. Izan ere, gizon erreflesiboa dugu bati-pat Yon Etxaide, bere langelako isiltasunean behin eta berriz lanak idatziz, txukunduz eta perfektionatuz aritzen den horietakoa. Beharbada gerra ondorengo «denbora beltz eta negargarriek» eragingo zioten, neurri haundian, jendar-tera apenas azaldu gabe, erdi klandestinitatean

lan egitera.

1920an Donostian jaioa, 50 hamarkadako idazlerik baliosoenetzat jotzen da EUSKAL IDAZ-LEAK GAUR liburuan. Urte haietan argitaratu zituen «Alos-torrea», «Purra! Purra!», «Joanak-Joan», «Amasei seme Euskalerriko» etabar; gerorxeago, 1964ean, «Gorrotoa lege» eta iaz leen-dik idatziak zituen «Amaiur» eta «Bergia begi truk». Lan ugari egin du kultur aldizkarietan —«Egan»en, «Olerti»n, «Boletín de Amigos del País»en...— eta baita itzulpenak ere; hauen artean «Itsasoa laino dago» (Barojaren «Las inquietudes de Shanti Andia») aipa dezakegu. Ezin ahan-tzi Etxahunen bertsoez egiten ari den lana, horik itzuliz, aztertuz eta komentatuz.

Dudarik gabe aitak, Euskaltzain-
diaren bigarren lehendakari izan zen
Ignacio M.ª Etxaidek, izan zuen era-
ginik Yonengan.

«Ezin asma dezaket neure aitaren
bizitza eta lanak hitz bitan labur-
tzen. Haren biografia idatzirik dau-
kat eta hamabost kapitulu ditu be-
rrehun foliotan. Hau lehen partea
da. Gero, bigarren partean, bere la-
nen azalpena eta ideologia erakus-
pidea egiten da, berak argitaratu-
tako lanen muina hitzez-hitz euska-
rara aldatuz eta puntu hauetan kon-
kretatuz: Lizunkeria, Politika, Kristau
gogoia (izpirituia), Euskalerrria eta In-
tegrismoa. Denera, badiu bigarren
parte honek 238 folio tarte gabe.
Testigantzak, gure aita ezagutu zu-
ten personaz-persona bilduak dira
eta bere irazlan guztiak aztarrika-
tuak izan dira goitik behera. Bost
urtetako lan izugarria, batez ere go-
goan edukiz nere laneko orduz kan-
pora egin behar izan nuela, txolarte
eta jai-egunak sakrifikatuz. Gure ai-
taren bizitasuna, berotasuna eta sua
ikaragarritzkoa da bere kazeta-lane-
tan eta hain zuzen ez da ezagutua
tankera honetan, batipat bere izena
seudonimopetan gordetzen zuelako.
Eta zenbatseudonimo! Dozena bat
erabiltzen du gutxieneko. Gizon bo-
rrokalaria zen izugarri eta ez zuen
erdipurdiko jokabiderik ametitzen.
Beretzat, giristino izendatzea eta gi-
ristino bezala ez bizitzea OSO-OSO-
TASUNEAN kontrasantido bat zen.
Dotrina eta bizimodu praktikoa ezin
bereizizkoak zitzaizkion, eta giristi-
no izendatuz giristinoki bizi ez zi-
renak, kupidagabe salatzen eta jorra-
tzen zituen —jakina, ez personalki,
komunki baizik—, eta bizimodu txar-
ra bezain gorrotagarri zitzaion axo-
lakabekeria eta epelkeria. Orain ar-
te ez dut aukerarik izan nere aita-
ren biografia hau —«Etxaide Jauna»
deritza—, argitaratzeko. Orain espe-
rantzak jarriak daukat «Caja de
Ahorros Provincial»en eskaintzan.
Jaungoikoari nahi dakiola aurtengo
urte barruan inprentan sartu ahal
izatea.»

Liburu ugari idatzi zuen Ignacio
M.ª Etxaidek; euskal sailean: «Tra-
tado de sintaxis en el idioma eus-
karo», «Tratado de sufijación», «El
verbo vascongado», «Telefonoaren
sortze eta aurrerapena» etabar. In-
tegrismo sailean, «Las Juventudes
Integristas y su labor interior» eta
«El espíritu cristiano y el Integris-
mo» beste batzuen artean. «Apun-

tes sobre Telefonía», «Comunicacio-
nes de Guipúzcoa» eta gehiago in-
jinadoretzan. Aldizkarietan ere ida-
tzi zuen gai hauetaz, batez ere «La
Cruz» asterokoan.

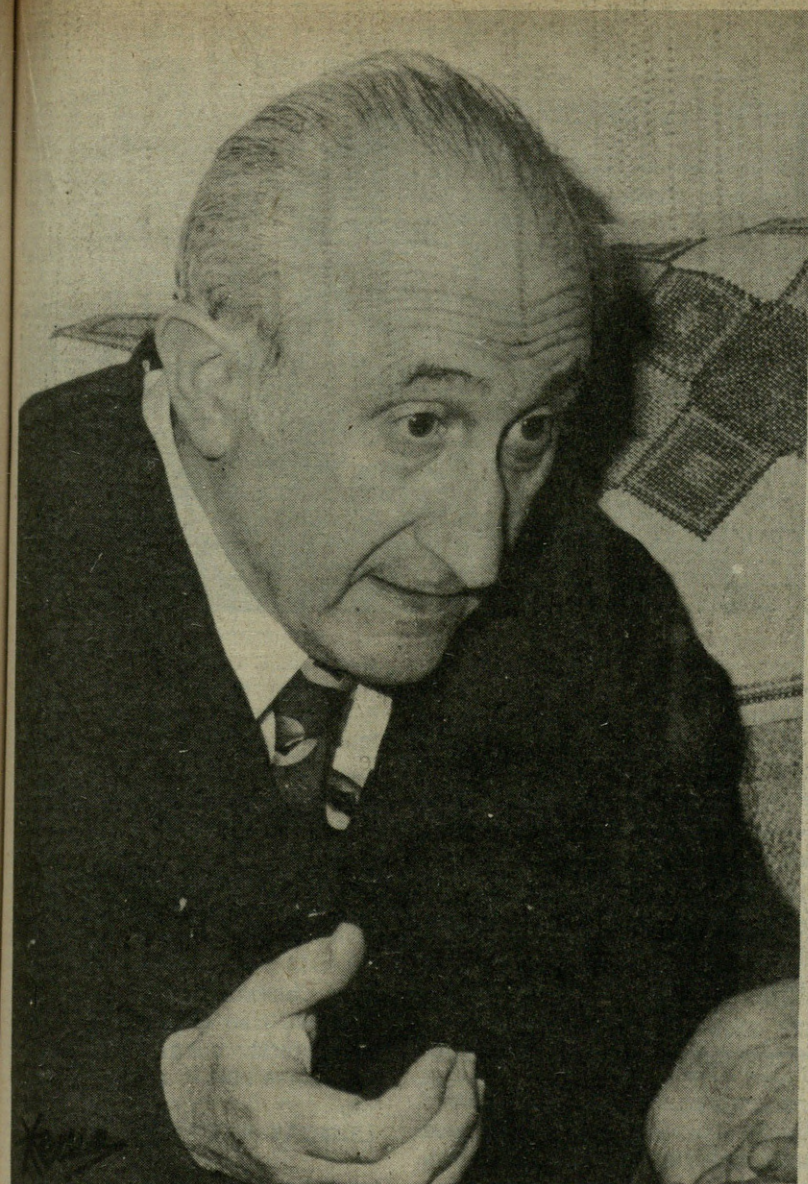
**Yon Etxaide bere aitaz jarraitzen
da:**

«Ez gaitezke murgil gai horien az-
terketan, baina gauza bat azpimar-
katu nahi nuke orain, Estatutoaren
esperantzatan gaudenez gero: Ale-
gia, abertzale ez izanarren —beti
egon zen ideologia honetatik oso
aparte—, eusko-estatutoaren alde
egon zela abagune guztietan. Ale-
gia, eskuinek bizkarra eman zioten-
ean gure estatutoari —eta eskuin-
dar porrokatua zen bera—, berak al-

de jarraitu zuen. Eta ez iritzi eta
botoa emanez bakarrik, baizik eta
estatutoaren alde artikulok eginaz
«La Cruz» astekarian. Eskuindar al-
derdi politikoen alderantziz, pentsa-
tzen baitzuen, estatutoak, laikoia iza-
narren, on handia eginen ziola Eus-
kalerriari, eta ez bakarrik euskaldun-
tasunaren aldetik, baita erliginoaren
aldetik ere, zeren herria eta agin-
tariak katolikoak izanik majoria han-
di batetan, estatuto gabe baino de-
fentsa eta egoera hobea izango bai-
tzuen Eliza Katolikoak gure herrian.»

GERRA OSTEKO DESGIROA

—Nolaz hurbildu zinen euskal li-
teraturara? Pentsa daiteke zure ai-

tak izango zuela zerikusurik horretan; zenbateraino?

—Lehendabiziko euskal-lerroak Donostia-ko «Argia» asterokoan eta «El Día» egunerokoan irakurri nituen. Albistari hauen irakurgaiekin euskaltzaletu eta abertzaletu nintzen Berehala, nere sos apu-rekin euskal-liburuak erosten hasi nintzen. Gogoratzen naiz zarrastarik handiena «Garoa»-k egin zidala. Literaturatu ninduen. Irakurtzen bukatu eta berriz hasten nintzen. Horrela hiruzpalau aldiz. Zelebrea gero! Plaxe berbera gertatu zaio arestian ene adiskide zahar bati «Amaiur» irakurritz. Bost aldiz irakurri du gionak epe labur batetan. Ni, berro-

geitabost urte lehenago neri gertatuaz gogoratu nintzen. Jakina, kontu hauek gerla aintzinekoak dira, ni hamalau urtetatik hamaseitara nabilenekoak, orduan lehertu baitzen gerla.

Hamabost urtekin hasi nintzen lehenbiziko lerroak euskaraz egiten Donostia-ko «La Cruz» asterokoan, neure aitaren laguntzaz. Hark lagundu zidan lehen pausoak ematen, aholkatzen eta zuzentzen. Gogoan har ene aita «La Cruz»-en fundatzaille, irazle oparo, aholkari, akzionista... hitz batetan, buru eta arima izan zela, eta irakurleak ulertuko du noski zergatik hasi nintzen izkiriatzen astekari katoliko hartan eta ez

neretzat atseginagorik zen beste aldizkari batetan... Baina, hamasei urte bete berri samarrak nituela, hasi zen gure berrogei urtetako tragedia, eta neure lumaren jarioa, hasi orduko moztua gelditu zen.

—Nolako giroa zegoen euskal literaturan eta kulturean zu berriro idazten hasi zinenean? Zeintzuk zirenen, zer harreman zenuten zuen artean, zer bide zenuten zuen lanak argitaratzeko eta ezagutarazteko?

—Nik, giroa baino desgiroa esango nioke hobeto guk euskal lanari ekin genion denbora tristeari. Euskal giroa formatu beharra zegoen alde guztietan aurkitzen genituen

«Nik giroa baino desgiroa esango nioke hobeto guk euskal lanari ekin genion denbora tristeari. (...) Legeak ate guztiak isten zizkigun. Euskaraz idatzitako libururik ez zen posible izan argitaratzea 1950 urteraino.»

eragozpenak urratuz. Legeak ate guztiak isten zizkigun. Euskaraz idatzitako libururik ez zen posible izan argitaratzea 1950garren urteraino. Urte honetan atera ahal izan ziren Orixe-ren «Euskaldunak» eta nere «Alos-torrea», gure Joxe Artetxe zenak Rocamora —aldi hartan Información y Turismo-ko buruzagi oker ez baldin banaiz— jaunarekin egin zituen ahaleginei esker. Aurretik, euskarari buruz gaztelaniaz idatzitako zer edo zer utzi zuten argitaratzen. Uste dut lehenbizikoa nere aitaren «Desarrollo de las Conjugaciones Euskaras» izan zela 1944garren urtean. Urrengo urtean, 1945ean, «Boletín de Amigos del País» argitaratzeko baimena lortu zen. Baina, aldizkari hau ere gaztelaniaz ateratzen zen. Hiru urte geroago, 1948an, «Boletín de Amigos del País»-ek, literatur osagarri bezala «Egan» aldizkaria atera zuen, baina baldintza izan zen euskaraz eta gaztelaniaz erdizka ateratzea. Urteak pasata, «Egan»-ek —euskararengana gorrotoa bareagotu zenean— baldintza jan egin zuen eta euskaraz bakarrik ateratzen hasi zen. Neure «Purra! Purra!» ateratzeko, lehenbizikoz baimena ukatu zidaten. Bigarren saioan gaztelaniazko itzulpena eginerazi zidaten eta horrela lortu nuen baimena. «Joan-Joan» elaberriarekin nerebiziko galbarioa pasa nuen, baimena lortzeko. Gu-

txienez urtebetea jardun nintzen borrokan Información y Turismo-ko jendearekin. Hemengo delegazioak Madrili botatzen zion aitzakia eta Madrilek hemengo delegatuari. Gogoratzen naiz, azkenean, Madrilen errazago lortzen zirela baimenak hemen baino, eta legeak hemengo delegazioaren bitartez egitea eskatzen baldin bazuen ere, uste dut kasorik gehienetan zuzenean egiten zela, hemen baino eragozpen gutxiago aurkitzen zelako. Hontaz nik baino gehiago daki noski Zarautz-eko Editorial Itxaropena-ko Untzurruntzaga jaunak, 1952garren urtean «Kulixka Sorta» ateratzen hasi baitzen euskaraz. Lehendabiziko urteak izugarri zailak izan ziren. Gogoan har «Joanak-Joan» sail honetan atera zela 1955garren urtean eta zer lanak eman zizkigun baimena esku-ratzeak. Besteak ere halatsu ibili ziren. Baina, kosta ala kosta, «Kulixka Sorta» izan zen, euskaltzaleak bildu eta beren lanak argitaratzen saiatu zen lehenbizikoa. Gainerakoan, aldi hartako euskaltzaleok Diputazinoko Bibliotekan biltzen ginen Artetxe jaunaren inguruan eta berau genuen gure lanetan berotzen eta animatzen gintuena. Biblioteka honetan sortu ziren ere, Euskaltzaindiak eraturik edo haren babesean behintzat hileroko euskal-hitzaldiak. Uste dut bizpahiru urtetan iraun zutela. Erakusgarri bezala aipa ditzagun, Arrue-k Juan Bautista Agirre-ri buruz egindakoa, Lojendio-k Mogel-i buruz, Labaien-ek Elizanburu-z eta Zugasti apezak Iturriaga-z (Ikus «Egan» 1954-55). Euskaltzaindiak 1956garren urtean lortzen du «Eus-ker» aldizkaria birrateratzeko baimena —1936an moztua gelditu baitzen—, eta, emeki-emeki, Euskaltzaindiak bereganatuko duen omen handiaren itzalpean, eragozpenak urriagotzen joango dira eta euskal-giroa gero eta ospe handiagoaz jaxten.

Jon Etxaidek ez ditu ahaztu urte haletako zailtasunak, eta sufrimendu guztiak hustu nahi balitu bezala, jarraitzen du kontatzen:

«Ezin naiteke gehiago jardun denbora beltz eta negargarri hauen berri emanaz, baina ez dut inolaz ere ahortzi nahi euskararen aldeko biide urratze lan honetan Aita Onaindiaren meritu izugarria «Karmel» eta «Olerti» aldizkariak eta liburuak —horra hor «Milla euskal olerki eder» isilpean zabaldua baimenik ematen ez ziotelako— argitaratuz,

frankismoaren debekuen kontra oldarki borrokatuz. Halaber, ezin gaitzke ahortzi euskaldunok Zaitegi-ri zor diogunaz. Honek, estatu espai-

«Aldi hartako euskaltzaleok Diputazinoko Bibliotekan biltzen ginen Artetxe jaunaren inguruan eta berau genuen gure lanetan berotzen eta animatzen gintuena.»

nolaren barruan ezin egin zitekeen lanari, kanpotik ekin zion, «Euzko Gogoa» euskal-aldizkaria argitaratuz Guatemala-n eta bere inguruan bilduz orduko euskal-idazlerik ezagunenak. Honek ez zuen zensuraren kontra borrokatu behar izan, baina bai diru-problema izugarriaren kontra, aldizkaria Euskalerrian saldu behar baitzen eta debekatua baitzuen sarrera. Isilpean eta kontrabanduz sartu behar izaten zen. Zerbait aldiz pakete osoak erori ziren poliziaren eskutan eta zabalitzen zen guztia ez zen kobratzen zoritxarrez. Horrela, Aita Zaitegi-k lur jota bukatu zuen eta aldizkaria ateratzeari utzi behar izan zion. Halabertsu gertatu zitzaion Isidoro Fagoagari «Gernika» aldizkariarekin, hau ere frankismoaren legeak ez baitzuen onartzen eta poliziak persekutatua izan zen, bidean harrapatzen zituzten ale guztiak geldituz, nahiz kontrabanduz sartuak, nahiz postaz bidaliak. Ni neu ere poliziak detenitu ninduen bi aldizkari horien zabalzailatzat eta kolaboradoretzat salatuz eta Martutene-ko gartzelan sar-

tu ninduten aurrena eta gero Gasteiz-ko gartzelara esposaturik eraman. Eta guzti hau euskal-kulturaren alde lan egiteagatik. Frankismoak Euskalerriarekin egin zuen jenoizidua, gaurko belaunaldiak ondotxo konturatzen ez diren modukoa izan zen. Ni behintzat, askotan, etsirik egon nintzen gure Herria —herria bere hizkuntzarekin alegia, zeren hizkuntza galduz gero ezin baititeke izan gure herria— biziarekin aterako ote zen frankismoaren hatzparretatik.

LEHENAK LILURATUA

—Zure obrak, bai nobelan eta bai antzerkian ere, gertaera historikotatik oinarritzen dira gehienbat; zergatik? Zer lan eskatu dizu horrek?

—Egia diozu, nere obrak historikoak edo denbora joanetakoak dira bederen. Zergatik? Neretzat denbora joanak lilura bereizi bat duelako. Honegatik, iruditu zait, ez dudala sekula gaurko momentuan gertatzen denik inoiz izkiriaturiko, zeren betarik sortzen baldin bazait dramaren bat edo elaberriren bat mamitzeko.

«Ni neu ere poliziak detenitu ninduen bi aldizkari horien ("Euzko Gogoa" eta "Gernika") zabalzailatzat eta kolaboradoretzat salatuz eta Martuteneko gartzelara sartu ninduten aurrena eta gero Gasteizko gartzelara esposaturik eraman.»

berri ere aintzinatearen disdirak erakarriko nau gehiago gaurko munduak baino. Obra historiko batek eskatzen duen lana berri, bista-bistakoa da: mundu zaharraren, mundu joanaren bizigiroaz ahalik ondoena jabetu. Jaunari esker, gaur bada —gero eta gehiago gainera— hortaz nun dokumentaturik.

—1963tik aurrera, ZERUKO ARGIA berpiztu zenetik alegia, bertan idazten zenuen. Zer diferentzi ikusten duzu orduko eta oraingo aldizkariaren artean?

—Ni lehenbiziko lumerotik izan nintzen ZERUKO ARGIAren kolaboratzaile. Are gehiago: pagaturik eduki ninduten lehenbiziko sei hilabetetan; baina ez nuen jarraitu nahi izan, zeren han erabiltzen nuen denborak ez zidan betarik uzten nere euskal lanetarako. Gainera ene aitaren biografiarekin hasi nahi nuen eta lan horrek eskatzen zituen azterketak egiteko denbora asko behar nuen. Zenbat bisita egin behar izan nituen eta zenbat paper aztertu Jaungoikoak bakarrik daki. Baina, geroztik ere, nahiz eta oso noizean behin, bialdu izan dut lanen bat edo beste zuen astekarira. Zoritzarrez, ez daukat betarik maizago jarduteko.

ZERUKO ARGIA aldi hartan orain baino apalagoa eta pobreagoa zen, baina bazuen hala ere artikuloren interesanterik eta euskal-kultura gaiez beti arduratzen zen. Puntu honetan, ene ustez, frankismoaren azken urtetan jo zuen gailurra. Artikulorik sakonena eta ederrena kulturari eta euskal-literaturari buruz garai hartan irakurri nituen noski. Gero, demokraziarekin, politikari eta manzaio sobera eta kultura lanetan franko jaitzi da. Nere motzean toki gehiago eman behar zenikete euskal-

-kulturaren manifestapen orori eta baipat literaturari.

LEHEN IDATZITAKOA BERRITZEN

—Zeintzu dira zure azken lanak eta zer proiektu dituzu aurrera begira?

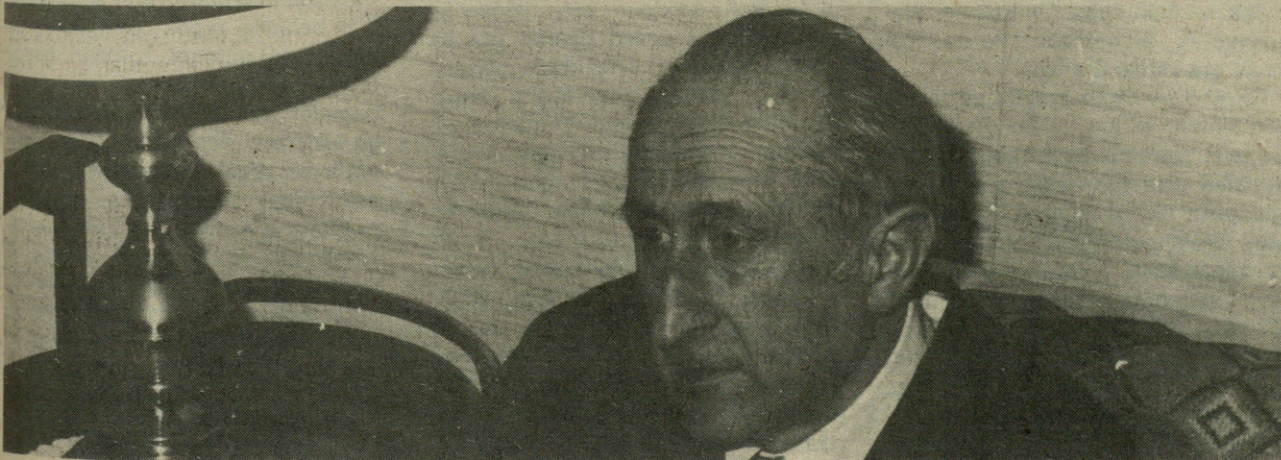
—Berriak —neretzat zaharrak, aspaldi baitaude argitara ezinik—, «Etxaide jauna», ene aitaren biografia, eta «Domiku Garat, Biltzarren defentzaile» (Fagoaga-rena, euskaturik) ditut. Gero, badut elaberri bat, historikoa hau ere, sekula argitaratu izan ez dena, baina espero dut GERO-k argitaratzea «Kimu» sailean. Nere lehen elaberria da. Lehen idatzaldian frakasatu nuen, baina 1964garren urtean zeharo eraberritu eta aurrera atera nuen. Badaezpada, ez dut izenik eman nahi, zeren argitaratzea luzatzen bada, sariketaren batetan aurkezteko esbubidea galduko bainuke. Hauetxe dira argitaratu gabeak. Ahantzi zait esaten, «Markesaren alaba», eraberriturik, inprentan duela GERO-k.

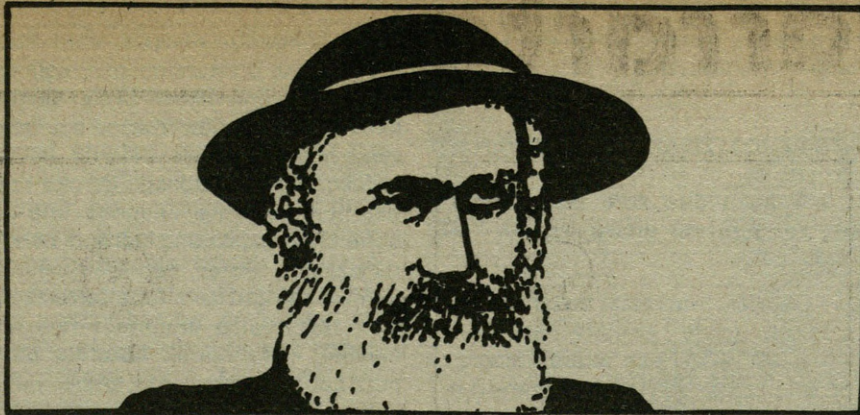
«... askotan, etsirik egon nintzen gure Herria —herria bere hizkuntzarekin alegia, zeren hizkuntza galduz gero ezin baititeke izan geure herria— biziarekin aterako ote zen frankismoaren hatzaparretatik».

Gaurkoz, ez nago ezer berririk egiteko asmotan. Honatx zergatik: Nere azkeneko liburu argitaratua «Etxaun-en bertsoak gipuzkeraz» izan zen. Orduan 49 urte nituen, baina obra hori askoz lehenago idatzia izan zen eta «Olerti»n atalka argitaratua. Etxahun-en obra argitaratuta-

koan, konturatu nintzen, obra hau eta nik 50 urtetarainokoan eginak oro, oso erdipurdikoak zirela, alegia nere obra literarioa frakaso bat izan zela, hots, ez zuela indarrik nahiz orduko, eta are gutxiago geroko kritika burutzeko eta, ondorioz, ene liburuek ez zezaketela edizino berri-rik ezagutu. Beraz, neure 50 urtetarainoko lan guztia alfer-alferrikakoa izan zela. Baina konturatu nintzen halaber, obra horiek bazutela gorputz bat baliagarria, eta eraberrituz, jantziz eta apainduz gero, obra on gerta zitezkeela. Nere dilema orduan haxe izan zen: obra zaharrak ahaztu eta berriei ekin ala obra zaharrak eraberritu. Neure frakasoa arantzarik mingarriena zen bihotzaren barru-barruraino sartua, eta pentsatu nuen bide berriei ekin baino lehen arantza mingarriok atera behar nituela, eta horrela ekin nion nere obra zaharrak berritzeari. Norbaitek pentsa dezake konformagaitza naizela nere buruarekin, postura honen barruan urguilua edo, areago, harrokeria besterik ez dagoela. Badaiteke zerbait horrelako izatea, baina gauza bat segurtu dezaket: nere obrak berriturik irakurtzen dituenak aitortuko duela neure 50 urtetarainoko frakasoa, zeren obra zaharra eta berria konparatuz ikusten baita zertaraino hel zitekeen eta zertaraino heldu zen, eta segur naiz orain erdietsi maila ez dela inondik ere go-rengo maila bat, hizkuntza landu- literaturako obra onekin konparagarri. Beraz, pentsamolde honi jarraituz, «Joanak Joan» zeharo eraberritu dut eta Etxahun-en bertsoak eta Baroja-ren Xanti Andia eraberritzen ari naiz. Eta ez naiz damu, zeren hobe baita gutxi eta on, asko eta txar baino.

ELIXABETE GARMENDIA

GAURKO ETA BIHARKO GIZARTE BIZITZA

Arratsalde hartan goibel eta pentsakor zegoen gure On Kosme. Urreratu nintzaion galdezka:

Jok. — Ekaitzak harrapatu al zaitu, On Kosme? Telebisioko Kunta Kintek baino aurpegi ilunagoa duzu.

On Kos. — Laster utzi behar dudan nere aberri kutunak kezkatzen niok. Argi gabeko tunel ilun batean sartuta zekuzat nire burua, irten biderik ikusi ezinik gure Herriari.

Jok. — Ez, On Kosme, zu oraindik luzarorako zaltugu. Zu bezalako belarra ez da horren aixa galtzen. Hamaita ari zara apapa bidaltzen, baina zuk Felipe Takatunena egiten duzu: «Yo sigo».

On Kos. — Ez nazak ernarazi. Bidal itzak tentelkeriak zakurraren atzeko dendara. Serioski mintza beharrean gaituk gaurkoan bederen.

Jok. — «A sus órdenes, Sargento Biñagres».

On Kos. — Dakikenez, On Kosme ez duk sekulan izan langile porrokatua; alper alproja ere ez ordea, e...? Erdi bidean gelditzen nauk. Erretiro osorik ez diat nahi zahartuta ere. Zaharrak ere dezakeen pitina egin behar dik besteen alde.

Jok. — Aski dugu, On Kosme; utzi berriketak atsoentzat; heldu mamiari eta zatozkit arira.

On Kos. — Ondo zaspiki petraltxo jaio hintzen hi ere... Niokiken bezala, zahartzaroan zerbait egitearren, hamalau urtetako neska mutileri erlijio pitin bat erakusten jardun ohi nauk Erakutsaldi bakoitzean sekulako zaparradak jausten dituk nere bizkar gainera: «Erlijioa opioa da... Pazientzi eta resinazioa erakusten ditu eta lurreko arazoetan sartzen ez du uzten... Ezaguerara iristen ez den bitartean nihor ez litzateke bataltatu behar...» Zenbat horrelako.

Jok. — Eta hori ez al zaizu pozgarri? Barnean dituzten zalantzak agertzen dizkitzue eta zuri bide eman kezka eta dudak argitu eta zuri-zeko.

On Kos. — Bai, horixe; benetan duk pozgarri. Lehen ez bezalako adore eta kemena ditek gaurko gazteek barnean senti ohi duten guztia usteko. Niretako ohoregarri duk, zaharra izan arren, uste eta konfiantza osoz mintzatzen zaizkidalako.

Jok. — Zer arraiotan kexatzen zara orduan?

On Kos. — Haien galderek ez nia tek larritzen; galdera egiteko erak baizik. Bazirudik batzuetan, erlijioa ez dela behentzat utzi edo hartu dezakeen opzio-aukeramen bat. Agresibitate haundiz, etsaiak balira bezala, sinismendun eta sinisgabekeen artean burruka sortu behar baitzake bezala.

Jok. — Ene, On Kosme. Zahar baten antzera, patxadan nahi duzu bere gora beharak agertzea gazte bategen...? Baretuko da itxasoa; sasoiari sasoikoa eta gaztea hori duzu: burrukalaria, urduri bizi dena.

On Kos. — Bai, baina Kondairak erakusten dizkigun erru izigarriak ez zekizkiela ezarri gaurko eta biharko gizarteari. Erru horik, garaian garaiko pentsakeraz epaitu beharrezkoak dituk. Baina Kondairak bizitzaren Maixu edo erakustzaile izatez gerotan lehengo txarra eta erruei, «sapi» esan behar zaiek. Erlijioa barnean.

Kristauak Kruzada izenaz Islam erlijioaren aurkako gerlate izigarriak, Katoliko eta Protestanteen arteko matxinadak, gaurko gizartearen kompreni ezinekoak behar ditek. Azken urte hauetan Elizak eta Marxismoak, nork nor hilko, erabili di-

tuzten burruka gaiztoak gaurko zentzuak ezin inolaz onartu. Marxismoa jarritako toki guztietan Elizak erasotu eta persegitua izan duk eta Eliza berak, Juan hogeitahiru garren arte guztiz desegin eta zati-partatu beharrezkotzat jotzen ziken Marxismoa.

Jok. — Gaur besterik da, On Kosme. Batikano bigarrenaz geroztik Elizak bere beso zabalak era guztietako erlijioei zabaldu dizkie... Protestante eta Katoliko arteko batasuna, maitasun aldetik egin dagoela dirudi... Komunismoaren agintariak Batikanoan Aita Santuak hartzen dituzte... Gaur egunean Elizak gero eta elkarte gehiago du Komunist-herriekin.

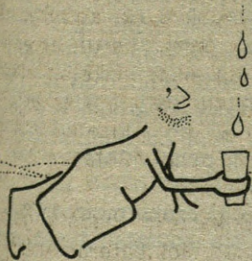
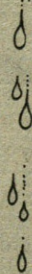
On Kos. — Bakoitzari berea zor zaiok. Nahiz eta askatasun osorik ez izan Elizak, Russian, Poloni, Txekoslovakia, Kuban eta Komunismoak agintari makila duen herrietan ez duk lehen hainbat persegitua. Ezta urrik eman ere. Hor duk Eurokomunismoa ere; bere barne baitan espiritua eta gerozko betiko bizitzaren sinisten duten kristauak sar daitezkeela aitortu ditek muzin eginik Marx-i; materialismo hutsean oinarritutako erakutsiak baitziren Marx-enak: «Ez dago beste zerurik, zeru bihurtu behar dugu lurra; erlijio guztiek desegin beharrekoak dira, lo belar opio bezala baitira jendeak ahazteko lurreko eginkizun eta injustiziak; eramanpen eta resinazioa hots egiten duten erlijio guztiak kanpora, zioken Marxek.

Jok. — Hor ditugu kristauak ere «Sozialismoaren aldeko Kristauak», kristau sinismena ukatu gabe, bat eginik, siniste ez duten beste askorekin, Komunismoan sartutakoak mundu berri, zuzenagokoa egin nahiaz.

On Kos. — Bai Jokin hemen, alniztasun edo pluralismo eder batean bizi beharra zegok. Guk bezala sinisten ez dutenek gurekin hemen lurrean bizi behar ditek; giza izatea dugunok mundu eta lur bakarra dugu bizitzeko. Pentsakera desberdinegatik ez zegok gerla egiterik. Giza eskubideak ontzat hartu, elkar konprentzio eta elkar hizketan elkarrekin konpondu, batu eta elkartu bateratu gintezken gauzetan eta gainerantzeko desberdintasunetan elkar errespetatu.

Jok. — Bukatzeko, badata garaia, esan dezagun biok batera: AMEN.

AROSTEGI JOK

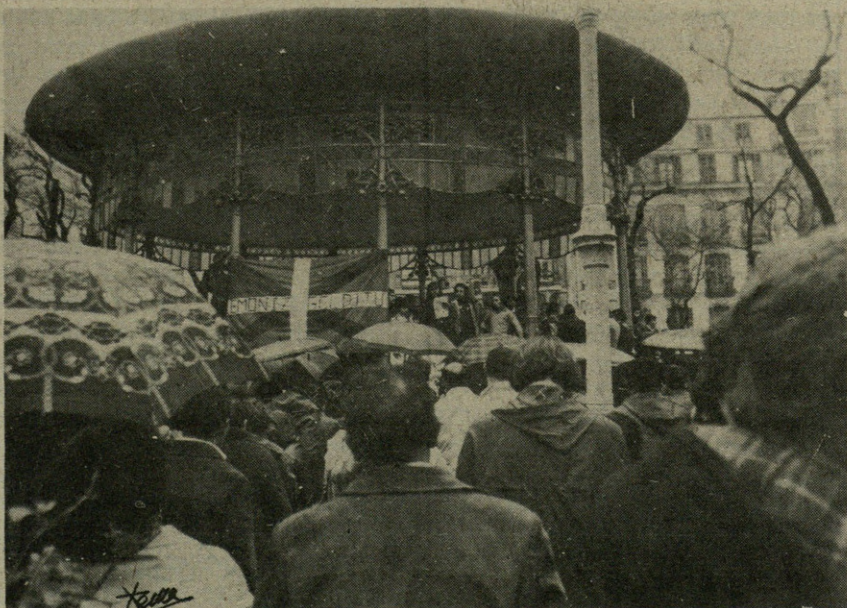

Iarrarte

eta lemoizen zer?

Three Mile Island-eko zentrale nuklearrean gertatu den istripuak ondorio latzak ekarriko ditu alde guztietako nuklear asmotan. Istripu hau gertatu baino lehen ere, nuklear energia nahiko lur jota aurkitzen zen eta Gobernuak eta elektrika konpainiak bakarrik zebiltzen nola edo hala eutsi nahirik.

Mundu guztian aurkako eritzia gogor aritu dira, zientifiko independenteek ere denuntziak sartu dituzte, zentraleak oso garestiak direla eta finantziatze arazo ugari ekarri du, tekniko arazo latzak soluzioz berez gabe aurkitzen dira —erradioaktibo hondakinenak batez ere— eta guzti honen ondorioz zenbait lekutan nuklear asmoak moztu egin behar izan dituzte.

Beste hainbat lekutan berriz, erabat edo denboraldi batetarako behintzat energi mota hau bazterturik utzi dute. Alemanian, Austrian, Suedian, Dinamarkan, Estatu Batuetako zenbait estatutan, nuklearren aurkako mugimenduen eraginez hainbat lizentzi atzera bota beharrean aurkitu dira eta beste zenbait lekutan nuklearren arazoa izugarritzko arazo politiko batetan bilakatu zaie.

EEBBetan, NCR (Nuclear Regulatory Commission, hemengo Junta de Energia Nuclear delakoaren antzekoa) nahiko gogor bururatu delako, zentralei oztopo ugari jarri zaie. Oso ezaguna zen Informe Rasmussen —zentrale nuklearren aldeko jendearen txosten pseudozientifikoa— Urtarril honen 5ean oso txarra zelako atzera bota zuten. Are gehiago, azken hilabete honetan EEBBetan 5 zentrale geratu behar izan dituzte errefrigerazio sistemek ezingo zutelako lurrikara bat jasan. Azkenik, lege berriak atera dituzte eta zenbait zentralek aurrera jarraitzekotan nahiko arazo du.

Istripu honen ondorioz zentralei buruzko legeak asko estutuko dira munduan zehar. Are gehiago, eritzi publikoak eskatuta zenbait gobernu zentraleen funtzionamendua garrantzitsu beharko du eta hau nuklearren aurkako mugimenduaren alde jokatzeko da. Istripua gertatu eta egun gutxi barru New York-etik 180 Kmtara egiten ari ziren zentrale bat geratu behar izan dute. Era honetako zentraleez Alemaniako gobernuak publikoki esanak ditu bere duak, Belgikako gobernuak Frantziakoari protesta egin dio mugatik gertatu zentroleak eraikitzen ari delako, Dinamarkako gobernuak ere antzeko protesta egin du Sueciakoaren aurrean..., e.a.

Hau dena Gobernuen artean gertatzen dela kontutan hartu, zer ez da ba gertatuko jende xumearen artean? Nuklearren aurkako mugimen-

duak emandako arrazoiekin norbaitek dudamudaren bat baldin bazuen eta ofizial mailetan esaten zena sinetsi, gaur garbi ikus dezake zentralerik buruzko ematen zen segurtasun hura lur jota geratu dela, zentralerik baten alboan bizi izateak beti beldurrez egotea suposatzen duela eta alde egiteko beti prest egon behar duela. Suerte piska batekin atasko eta enbottlementuak hasi baino lehen alde egitea lortuz gero gustora, bestela... Horrelako bizimodu bat bizitzeko...

EUSKADIKO EGOERA

Euskadin, Lemoizen eta Iberduero egiten ari den beste zentralerik guztien aurkako sentimendua oso hedatua dago; behin baino gehiagotan milaka jende bildu da proiektu horien aurka. Hemen duela ia denbora asko, arazoa «teknikoa» izatetik «politikoa» izatea pasa zela. Herriak ez ditu zentralerik nuklear baten arriskuak jaso nahi, gutxiago Lemoizen gertatu diren irregularitateak kontutan hartuko bagenu eta Bilbo hain gertu dagoela jakinik. Nahiz eta mila iragarki prentsan jarri, jendeak ez du sinesten energia nuklearren segurtatean —denboraren poderioz aski frogaturik geratu da gainera— eta garbi dakusa zentralerikaren atzetik Iberdueroren eta Kapital Nagusiaren interesak daudela.

Gaur arte Lemoniz ez badute gerarazi, eta mila arrazoi egon da horretarako, Iberdueroren botere politikoagatik izan da eta «Ordena publikoaren» aldetik izan duten laguntzagatik. Laguntza hau hainbat aldiz ikusi dugu. Parlamentuan Lemoizko zentralerikaren geratzen eskatu denean eta EKNri arazo hontaz postura bat har zezala eskatu zitzaionean esate baterako.

Une guzti hauetan PNV eta PSOE-ren postura erabateko okerra eta aurkakoa izan da Euskadiko Ezkerrik Letamendia edo Bandresen birtarte proposatu batzu egin dituean. UCDren posturaz ez dago zer esanik. Baina hau ez da dena, alderdi hauek ez dute ezer mobilizatu herriarengana benetazko informazioa iritsi dadin eta alderdi hauek beren isiltzeaz arazo latz baten aldeko agertu zaizkigu, gure biharra moztuta utz dezakean arazo baten alde noski.

Lemoizek ez du etorkizunik; gaur ameriketan jende dentsitateaz edo eta lurrikarei buruz dauden legeak ez baditu Lemoizkoak betetzen (Gipuzkoako Diputazioaren enkarguz Debakoari buruz Dames & Moore-ek egindako txostenean argi agertzen dira muga horik) are gutxiago beteko ditu NRC amerikarrak egin behar dituen lege berriak.

Bestetik, Euskadin egon behar den presioa askozaz ere bortitzagoa izango da! Duela denbora gutxi, Euskadiko antinuklear mugimendua munduko indartsuena bezala agertu bazitzaigun, gaurtik aurrerantz area-

gotu egingo zaigu. Arrazoi sinplea da: izugarritzko arriskua dagoela konturatu da jendea eta Bilboren kasuan nolaz aldegin behar dute han bizi diren 800.000 pertsonak? Jende honek ez du irtenbiderik istripu bat gertatuko balitz. Arrazoi honen aurka zer jar dezakezue?

ALDERDIEK ZER DIOTE?

Arazo hau geroz eta politikoagoa bihurtzen ari zaigu. Ameriketako istripua gertatu eta egun batzu geroxeago Bandresen berriko EKNri Lemoiz geratzea eskatu zion. Hurren-

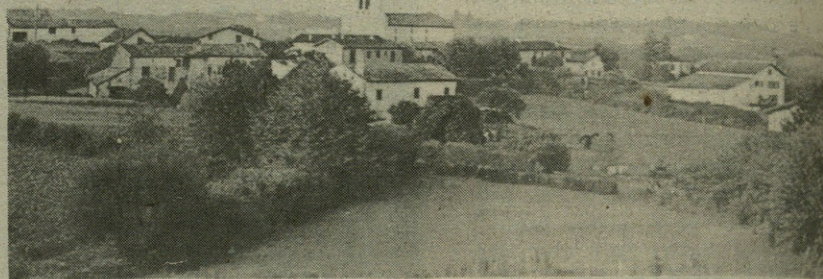
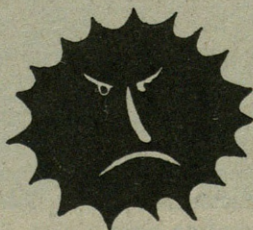
go egunean hauteskunde munizipalak zirela eta elektoralista manio-
bra bat zela aurpegira botaz ez zu-
ten txosten hura onartu. Lemoizi bu-
ruzko erabakiek hauteskunde muni-
zipaletan zer esanik izango zutela
eta, ez zuten onartu. Hala ere txos-
ten hori hurrengo bilerarako dago
eta orduan ikusi egin behar. Uste
dugunez, bitartean, txosten hori
atzera bota dezaten bilera ugari
izango da.

Beste zenbait indar politiko ere
Lemoizkoaren aurka agertu zaigu.
PNV, PSOE, PCE eta UCD kenduta
beste alderdi guztiak nuklearraren
aurkako beste kanpaina bat apoiat-
zekotan dira. Nuklearraren aurkako
Batzordeak eta Euskal Kosta ez Nu-
klear baten aldeko Batzordeak anto-
latutako kanpaina berri hau apoiatu-
ko dute, eta era berean Udaletxe-
etan eta Diputazioetan kontzejalek
eta junteroek plazaratu egingo dute
arazoa. Lemoizko udaletxeak zentra-
learen aurkako maioria du eta diru-
dienez ez du eraikitze baimenik
emango.

EKN eta kontzejalen arteko burru-
ka gutxi balitz, hil honen 27rako
programatuta dagoen manifesta-
zioak argi utziko du zer nahi duen
hemengo jendeak. Lemoiz ez dela
onartzen frogatuko da eta egun ho-
rretatik aurrerantz egin behar den
Iberdueroren aurkako kanpainak
euskal politiko alorra lehen dagoen
baino nahasiago utziko du. Estatuto
elaboratze garai honetan zer arazo-
kin gabiltzen konturatuko ote dira
PNV eta PSOE? PSEk jarraituko ote
du Komite Federalak hartutako era-
bakia? Dakigunez PSOEko Komite
Federalak inongo zentrale nuklea-
rrik ez dadila martxan jarri eskatu
du publikoki.

Erantzuna datorren astelehenean
izango duzu. Erantzuna ezezkoa ba-
litz, irteera bakarra duen arazo bate-
kin bukatzeko era egoki bat galduta
izango lukete. Irteera hori, Lemoiz
gerarazi eta seguritate neurriak bu-
ruzko ikerketa bat egitea litzateke.

JABIER OSINAGA

Bost kontseilariak Ahetzen Defentsarako Batzorde bat egin dute.

ahetzeko iraultza ttipia

Ahetze Lapurdiko herri txiki bat da, Bidartetik ez urrun. Ez da
biziki ezagutua, nahiz eta haren seme bat aintz korritua izan gure
herrietako plazetan. Mattin bertsolari famatua aheztarra da eta se-
guraski haren herrian gertatu denaz zenbait bertso botako digu egun
batean.

Nahiz herri tipi bat izan, Ahetze haundituz doa: azken hiru urte
hauetan populazioa 20 % gehitu da. 1983an mila bizilagun izango
dira.

HAUZAPENAREN JOKABIDEA

Herri hazkunde hau ikusiz, Ahe-
tzeko hauzapeza hasi da duela urte
bat t'erdia, proiektu batzua aintzinerat-
atera nahirik. Bistan dena proiektu
hauk turismari loturik zaizkio eta
gainera ez ziren sartzen hauzapeza-
ren 77ko hauteskundeetarako pro-
graman. Ez du sekula erran Lurren
Okupatzeko Plangintza —POS— bat,
herriaren urbanizazioa, hotel VVF
baten eraikitzea, Ahetzar batzuren
espropiazioa kanpotiarren onuraz
egin nahi zituela. Guzti hau ixil ixil-
lean preparatu du kontseilu munizi-
palean, herritarrei deusik erran ga-
be. Espropiatu behar zirenen kon-
sultatzean pentsatzen zuen baka-
rrik.

Bost kontseilari joku hortaz ohar-
tu direlarik, hauzapezaren nahiaren
kontra egiten hasi dira, duela sei-

pazazpi hilabete. Aurtengo urtarrila-
ren 9an Kontseilu Munizipalaren bil-
tzarrean «populazioaren boza entzun
gabe» aintzinetatzen joatea eskatu
dute. Hauzapeza ez zetorren bat eta
bertze bi biltzar egin dute, bihara-
munean eta Urtarrilaren 19an.

DEFENTSA ANTOLATUZ

Bost kontseilariak Ahetzen Defen-
tsarako Batzorde bat egin dute jen-
deari mintzatzeko ahala itzultzeko.
Hauzapezaren proiektuaren kontra
320 sinadura bildu dute eta azkenik
erdietsi kontseilu munizipalaren bil-
tzarra publikoki egitea. Otsailaren
1an izan da eta 120 Ahetzarrek par-
te hartu dute. Bi orenez galdezka
eta galdezka ari xehetasunak ukai-
teko, eta P. Cocagnek, ez jakin zer

erantzun, ala hobe xuxen erantzun nahi ez. Azken bi biltzarreaz, zioenez, erabidea ez zen ona, ez du aitortu nahi izan ilegalak zirela. Eta honela galdez galde, bere egoera defenditzeko argudio serio bat ere emaitako bere ezintasuna erakutsi du.

Ondoren bertze biltzar bat egin dute, otsailaren 27an, 70 aheztar zeuden. Hauzapezak eginiko biltzar honen bildumak Batzordekoak kexatu ditu: haren kontrako bi kontseilarien erranak ez ditu aipatzen, eta menturaz bezala biltzar illegalak ziren. Azkenik, horietan hartutako erabakiak kontuan ez hartzea bozkatu dute: 7 alde, 6 abstentzio (hone-tan, bost kontseilariak ez dute bozkatu: biltzarrek ilegalak zirenez gero, erabakiak ere, beraz automatiko ki baztertuak ziren).

Bestetik puntu eztabaidagarri bat POSa egin eta nor eta nola kontsultatu izan da. Hauzapeza eta haren alde diren kontseilarien asmoa zera da: erabakiak aurkeztu afera hone-tan interesatuak diren lurdunei, ez herri osoari, haien kritikak eta eritziak eman ditzaten. Ondoren, eta hortaz erabakirik hartu gabe, POS-aren ikerketaren jarraitzea bozkatu da: 7 alde, 5 kontra eta abstentzio bat. Elkarriketan jendeak parte har-tzen duela ikusiz, hauzapezak gibe-

leratzen ditu bertze proiektuetarako bozkak.

BATZORDEAK EZ DU AMORE EMATEN

«Aheztarrak, jakin ezazue zuen defendatzeko bost kontseilari bo-rrokatzeko prest direla». Honela bu-rurutzen da plazaratu berri duten agiria. Bi gauza eskatzen dute. Le-hena, hauzapezaren proiektuak zon-bat kostatuko zaizkio herriari. Azpi-marratzen dute «Foyer rural» (labo-rari batzoki) baten egokitzeko behar ziren 30 milioiak ez dituztela atxe-man ahal izan: tokietan ibiltzen di-ren haurrak kondizione txarretan lan egitera beharturik dira (berogailurik ez, elektrikargia txarra, sekuritate eza). Bigarren gauza erreferendum baten egitea da: **ari diren operazio-nen alde ala kontra zira?»**. Ez dirudi hauzapeza horren onartzeko prest direnik.

Ahalik, iragana dugu lekuko, ho-nelako aferetan, (Iholdi, Sagaspia...) herria batzen delarik indar erlazioa alderantziz doa. Neke izango zaio hauzapezari bost kontseilarien ixil-eraztea, herritarrek argi dakusate-lakotz nork defendatzen duen nor.

ASTEMA

Mattinek seguraski haren herrian gertatu denaz zenbait bertso botako digu.

EUSKALDUNON ALDIZKARIA

lehengo
oraingo
eta
betiko
astekari euskalduna

**HERRIAK HERRIAREN TZAT
EGINA
EUSKAL TALDE GUZTIENTZAT
ZABALIK**

HARPIDETZA

1979rako.

Barruan1.900 pta.
Atzerriko herrietan2.400 pta.
Airez.3.800 pta.

**Zeruko Argia
Okendo, 22
DONOSTIA**

Jaun-andreok: astekari hau astero nahi nukeela adierazi nahi dizuet orri honen bidez.

Izena
Deiturra
Helbidea
Herria
Prob.
Adina
Ogibidea
C/C. Nom:
Zenbakia

euskadiko analistei deia

Martxoaren bateko hauteskundeen ostean hainbat jende aztertu zituen hauteskundeetako erresultatuak eta gehiengoaren iritzia zen Uzedek loi jokatu zuela Herri Batasunako liderrak komisariara eta gero gartzelara eraman zituelako. LKlkoak ere eraman zituzten komisariara; baina LKlkoak komisariara eramateari inork ez zion inportantzia gehiegirik eman. Herri Batasunako liderrak eta, batez ere, Monzon hile batetan gartzelan edukitzea izan zen analista hauen ustetan Uzedek egin zuen joko loi horietako bat. Joko loi honek, ondorioz, Herri Batasunari eman ziola boto mordo bat esan ziguten Euskadiko gure analistok.

Hauetariko batzuk, gainera, esan zuten Uzedeko jende batekin komentatu zutela haxe bera: Herri Batasunari eta, beraz, ETari egin ziotela mesede joko loi horrekin, alegia; eta Uzedeko jende horrek ez ziela ukatu. Horrela expikatzen zen Herri Batasunaren gorakada hori. Herri Batasunari emandako botoa, boto biszerala izan zen.

Baina apirilaren hirua ere etorri zen eta Herri Batasunak boto asko gehiago eduki zuen; eta gero egon

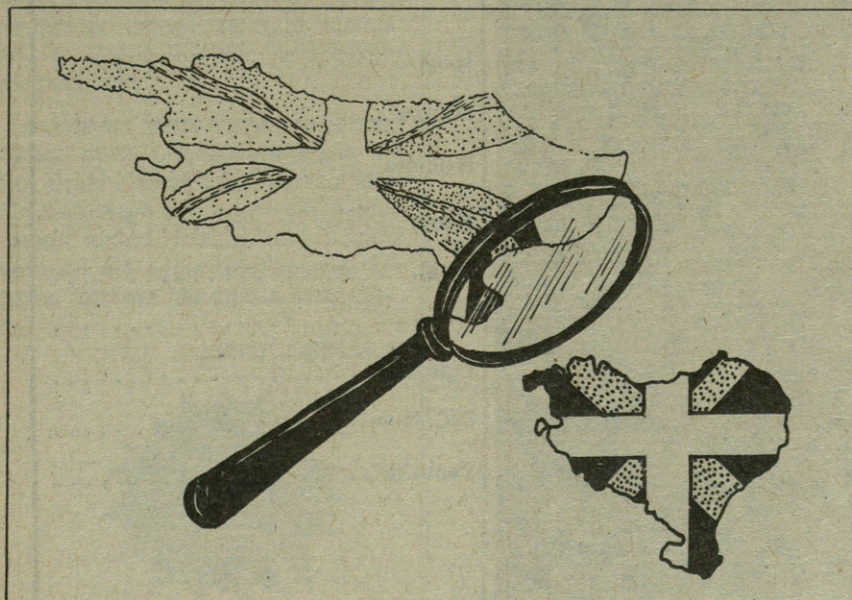
diren manifestazioetan gero eta jende gehiago biltzen da Herri Batasunaren inguruan. Apirilean Monzonik ez da egon gartzelan. Sorian, ostera, badago, egon, ETarrik asko; baina mordo bat Euskadiko Ezkerrekoa da eta Euskadiko Ezkerreaz ez da jatzoten Herri Batasunaz jazotzen den fenomeno, zeren Herri Batasuna gorantza doan bitartean, Euskadiko Ezkerra gehien ere mantendu egiten da, beheantza ez badoa.

Estatalista maioritariak beheantza doazen bitartean, Ezker muturreko estatalistak mantendu egiten dira gorantza ez badoaz.

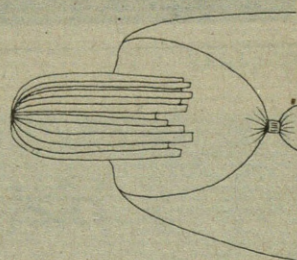
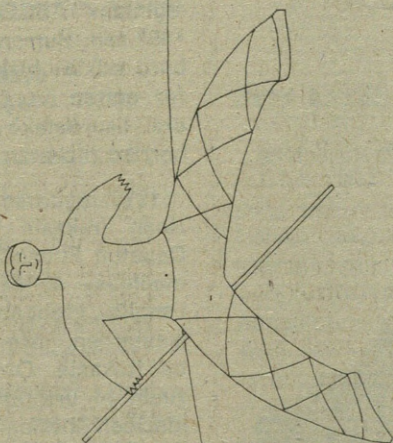
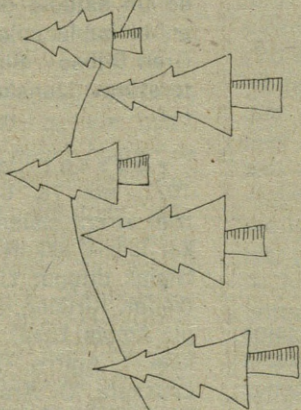
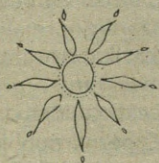
Fenomeno arraro hau ikusita jenderik gehiena aho zabalik geratu da konprenitu ezinik zer dagoen pasatzen Euskadin.

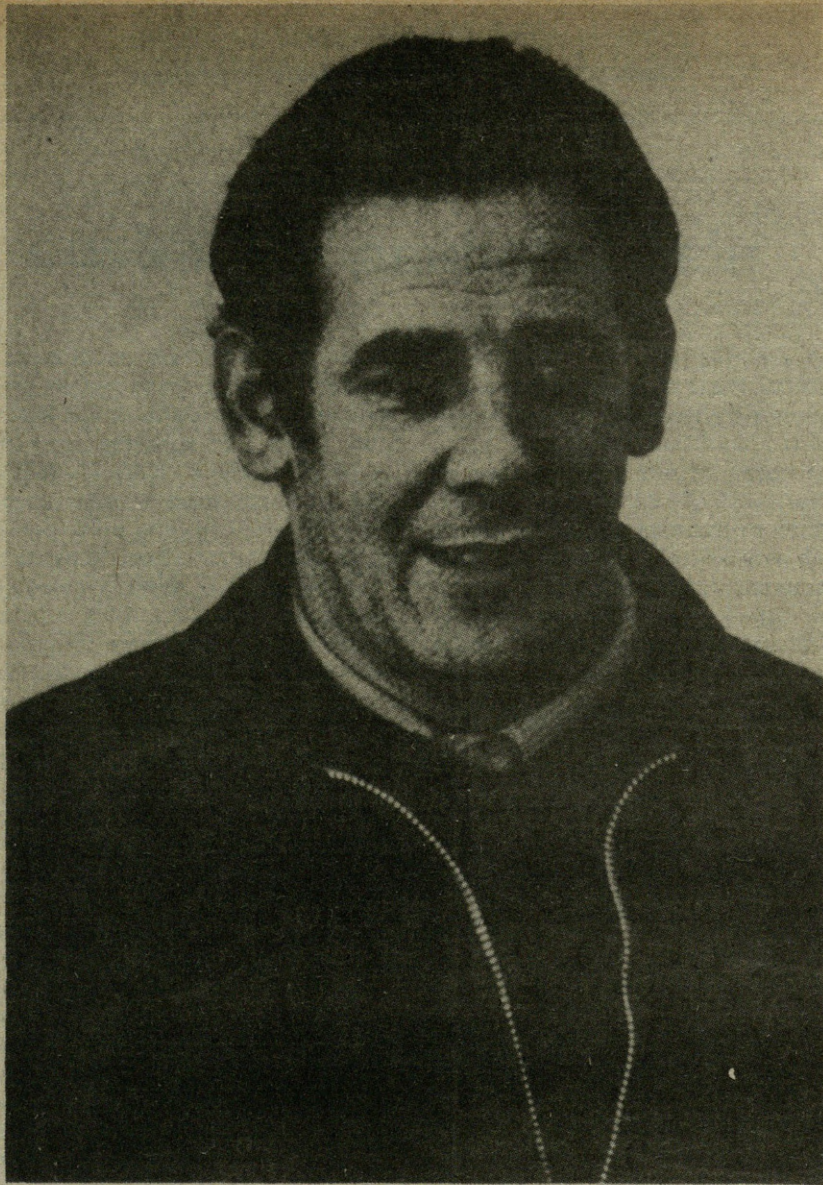
Martxoaren bateko hauteskundeen inguruan analisisak egin zituzten analistek luma noiz hartuko duten itxadoten nago, fenomeno horren interpretazioa zein den jakiteko gogo izugarri; baina inork ez du ezer esaten. Tamala! Zeren iritzi oso interesgarriak esaten baitira holako momentuetan.

JULEN KALZADA

Abagune: Ocasión
 Aharrausi: Bostezo
 Alproja: Bandido
 Altzo: Seno
 Apal: Humilde
 Artega: Inquieto
 Belu: Berandu
 Beso: Brazo
 Beta: Tiempo
 Doi: Justo
 Dudamuda: Titubeo
 Egoitza: Residencia
 Egos(i): Cocer(-ido)
 Erdipurdi: Informal
 Ezaguera: Uso de razón
 Ezko: Húmedo
 Ganora: Garbo
 Garaiz: A tiempo
 Garden: Transparente
 Goibel: Triste
 Harrera: Acogida
 Helkor: Avaro
 Helmuga: Meta
 Herdoil(du): Oxidar(-ado)
 Intziri: Gemido
 Istilu: Alboroto
 Jori: Abundante
 Jorra(tu): Escardar(-ado)
 Kaskar: Mediocre
 Koldarkeria: Cobardía
 Kupidagabe: Despiadado
 Lardaska: Enredo
 Larre: Pasto
 Larri: Justo
 Mataza: Lío
 Min(du): Disgustarse(-ado)
 Muzin: Esquivo
 Nahasi: Turbio
 Nahaspila: Amalgama
 Norabide: Dirección
 Odolki: Morcilla
 Oihan: Bosque
 Ontsa: Ongi
 Opil: Bollo
 Oren: Ordu
 Pentsakor: Pensativo
 Pitin: Poquito
 Sorbalda: Espalda
 Su(tu): Acalorarse(-ado)
 Tankera: Parecido
 Txolarte: Intervalo
 Urra(tu): Rasgar(-ado)
 Ustekabe: Casualidad
 Zaparrada: Chubasco
 Zapuz(tu): Rechazar(-ado)
 Zarata: Ruido
 Zorabio: Delirio
 Zuhur: Cauto

bizkaiera maite

Apirilaren seian, Euskaltzaindiaren VIII Biltzarreko txosten-liburua aurkezten zen egunean, Mikel Zarate Lejarreta, Lezamako euskaltzalea hila zen. Irakas-teko eta idazteko sasoirik hobereanean, agian, nahiz, astirik ez eta, nobelak eta ipuinak gauez asmatu izan behar. «Stress»gaitza bide zuen, eta horregatik utziak zituen ikastaldiak azken denboraldi honetan.

BASERRITIK MENDIRA

Lezamako «Lejarre» baserrian jaioa zen Mikel, martxoak seian, duela berrogeita sei urte, berak zioenez «Bizkaian eta bizkaierazko giroan hazia». Aparejadore ikasketak egin ditu eta 1954.ean abadegai sartzen da, Seminarioan, besteren artean, Manuel Estonba euskaltzalea eta Karmelo Etxenagusia, bera baino urte bat zaharragoa, irakasle zituelarik. Bertan hasten da euskara

lantzen. Zaletasun honi ematen dio segida abade berria delarik Geriako herrian, Seminarioan hasitako Pio Parch-en liburuxka baten euskal itzulpena amaitzen, «Gure Meza Deuna» izenaz ezaguna. Herri hartan zela hasten da eskolak ematen Marikan eta jarraitzen itzulpengintzan. Bere itzulpena «Gure Salbazio-egintza» ASCEAk publikatuko du 1967.ean. Hurrengo urtean «Meza liburu txikia» bizkaieraz eta gipuzkeraz egiten du. Urte hauetan, Geria eta Lauroetakó herrietako abade, herriko hizkeran murgilduz doa.

1970.inguruan Derioko Seminarioan irakasle dugu, aldi berean Deustun Filosofiako ikasketak «Romanicas» sailean egiten ari dela. Langile etengabea, Udako Euskal Ikastaroan, urte hartan sortua, dabil irakasle. Ordurako egina zuen, zuela bi urtetatik, Bizkaiko euskal idazleen antologia bat, hantxe publikatuko duela.

MIKEL IDAZLE

Ordudanik hasten da bere lanik ezagunena, prosalari bezala eta euskal hizkuntzaren normalizatzeari buruzko gramatika ikerketak. Derioko Udako Ikastarotarako prestatzen du «Euskal Deklinabidea», 1976.ean Leopoldo Zugazak publikatua eta bi urtez beluago «Euskal Ortografia» izenekoa kaleratzen du. Beste bi idazlan ere osatzen du urte hauetan: bere tesina «Filologia Romaniko»-rako egina, «Influencias del vascuence en la lengua castellana a través de un estudio del elemento vasco en el habla coloquial de Chorierrí Gran Bilbao». Bigarrena «Euskal Literatura» izeneko liburuxkatan dator.

«Euskal literatura» liburukiak, 1977. eta 78. urtetan publikatuak izan ziren. Haien paian zehar euskal idazle askori buruzko azterketa ttipiak ditugu: Lizardi, Barbier, Iratzeder, Kirikiño, F. Bilbao, Txillardegi, Amaia Lasa, Arantxa Urretabizkaia, T. Agirre, Otsalar, Azurmendi, Lauaxeta, G. Aresti, X. Garmendia, Saizarbitoria, J. Intxausti, B. Gandiaga, R. Buztintza, eta J. M. Lekuona. Nolzapait idazle modernoek azterketa, berak pentsatzen baitzuen euskara batu bizia behar genuela batez ere, eta azken bolada honetako lapurtar klasikozaletasuna nobismo bat besterik ez zela.

Euskaltzaindiaren VIII Biltzarre garaian deklaratzeko zenez «Larramendiz honako idazleak aztertu behar ditugu. Gerriko, Asteasuko Agirre, Lardizabal, Añibarro, Txomin Agirre eta beste asko oso baliagarriak ditugu. Batu bizia behar dugu. Komunikabide ez den batasunik ez dut nik nahi».

**«Hasi nintzen
ni urkultzen
nire pena
ta atsegin
ta urkuldu
ta ahuldu
ai, azkena
eman ezin»**

(Mikel Zarate,
«Bizipenen bultzadez»)

A. Arejitak dioskunez «Deia»n, heriotzeak harrapatu zuenean Mikel «liburu mordoa egiteko asmotan zebilen», zenbaitzu argitara eman gabe iadanik eginak zituela: «Bilbo irribarrez» laster agertzeko bide dagoela, «Utopiaren fantasiaz» Haranburu Altunak editoreak duela, «Etorriaren Zorabioz» 1978.ean saritua eta lehengoa bezala poema liburu ere eta «Mizunigu» izeneko nobela Hordago editorialaren eskuetan. Bere amets eta proiektuak etenak izan badira ere Mikelek obra ederra egin zuen prosakari eta olerkari legez. Olerkiez osatuak bi liburu ditu publikatuak orain arte «Bizipenen bultzadez» 1978.ean, eta «Higadura berdez», 1977.ean, «Ciudad de Irún» sariaren irabazlea.

HAURGINTZA MINETAN

«Hurgintza minetan eta intzirika dagoz izaki guztiak, gu ere bai...» San Pauloren hitz hauez hasten da Mikel Zarate 1972.ean «Txomin Agirre» nobela-sariaren liburuan. Hitz-lauzko literaturaren barrena abiatzen da Mikel honetan. Zer nolako liburua dugun hau? «Begira-erantzun zigun garai hartan Mikelek-nire nobela horrek hari asko ditu, mataza bat da eta (umore beltz eta zuriz apaindutako mataza luze bat lojilgabetasunaren lojilkaz biribildutako ipuin mataza bat), eta mataza hori argitzeko desbiribilkatzeko Zenuko Argia bat osorik behar izango nuke. Gainera hari guztiak ez dagoz agirian; ardatz-hariak izkutuan dagoz, irudipean, sinboloan, moztropean. Mozorroz jantzitako nobela bat da «Hurgintza minetan» (izan

ere gure herriaren erdiminak adierazteko moztorro-bidez hitz egin behar...). Mozorroak irakurtzen dakienarentzat, moztorroen barruan edo zer dagoen ikusten ahalegintzen denarentzat, ulerterrez izango dela uste dut».

IPUIN ANTZEKO ALEGIAK

Beti kexu ohi gara hitz lauz gutti idazten dela euskaraz, eta idazten dena ere errekurso eta baliakizun txiroez zertzen dela. Mikel Zarate, literatur zale haundia, arraitzen da bere prosazko bigarren lan honetan Andu Lertxundiren alegiazko munduan eta honen ipuingintza eta joera sinbolikoan. Esaten dugun lanak, «Ipuin antzeko alegi mingotsak», «Resurrección María de Azkue» saria eskuratu zuen 1975.ean. Gaiaz eta egituraz (sinboloien bidez nobela osatuz) idazkera berria dugu honetan. Deskribapenak, poesiak eta molde klasikoak nahasten eta korapilatzen dira alegiatan. Nabarmen da, bestetik, prosa berezia eta guztiz landua, dabilkigula Zaratek liburutto honetan. Errefrauek eta literatur tradizioaren ere ezagueraz kanpo estilo jori du egileak eta iduripena egokia jokoak egiteko hantzenka. Pertsonaiek dituzten izen bitxiak, kasu batez. Tanke, Kainoi, Seat Txiki..., leku izenetan Abereta, Piztiaga eta Ekidazu, spiker bat Pagagai izeneko. Esaera zaharrez egituraz baliatzen da ere, eta hauetxek tartekatzen ditu noizik eta behin: «Ito eta kito», «Kitu ta bitu, asto bat hil ta beste bat piztu». Esan dezagun, azkenik Hitzez eta Hotsez jokatzen duela trebeki. Hotsen aliterazioa maiztxo xamar erabili ohi du: «Kanta Kantari Kantore», «Astakume azkar ausarti batek», hizkuntzaz hitz joku aunitz egiten duelarik, esate baterako: «Betiko leloa! Betiko ontuzko kontua» edo beste hau «Sumindurik eta samindurik gaude, atsekabearen atsekabez». Llaburtzeko uka-ezinezkoa dugu obra honetan zertu duen ipuinlari, alegilari sena eta obraren literatur balioa.

«OLA ZAAR ETA OLA BARRI GURE BATASUNAREN OINARRI»

Aspaldiko batetan eztabaida samartua eduki zuen Mikel Zaratek

Amatiñorekin. Artega agertzen zen lezamarra euskara «batu»-delakoaren artifizialkeriaz eta herri-euskararen maldan-beheraz. Nola pait bizkaiera zaletasuna urte askotako ardatza izan baita bere bizitzan. Bederatzi urte delarik, «Bizkaiko euskal idazleak» liburuaren hitzaurtean, zera esaten zuen: «Iturrira noa, bizkaierazko idazleen iturrira, idazle zaarren iturrira batez bere». «Alkar ezagutzeko idatzi dot liburu au». «Uste dot —zioskun— liburu au leidu ondoren, gure auzotxoko idazleok ez doguzala ain ezezagunak izango».

Inongo ez den hizkuntza artifiziala ez zuen gogora eta baturantz joateko derriorezkoa gertatzen zitzaion bizkaiera plazaratzea eta bizkaieratik partitzea, euskara ikasi bainan ez idazle zaharrendik xoilik, herriarren altzotik ere. Hortaz bada, «anarkia»-ren kontra egin nahiean liburu horretako (1970.ean publikatua) ortografia. Mikel Zarate, abertzale, euskaltzale oroz gain, beldur zen euskara preklasiko edo/ta klasiko baten izenean euskara bizia zokoratu eta lurperatzea. «Etxe barri bat egiten diardugu —idazten zuen beste nonbait—, baina zaarlean bizi gara oraindiano. Ez daigun, bada, etxe zaarra apurtu, barria eta ohea egin baiño leen, bestelan, etxe barrik gelditu geintez».

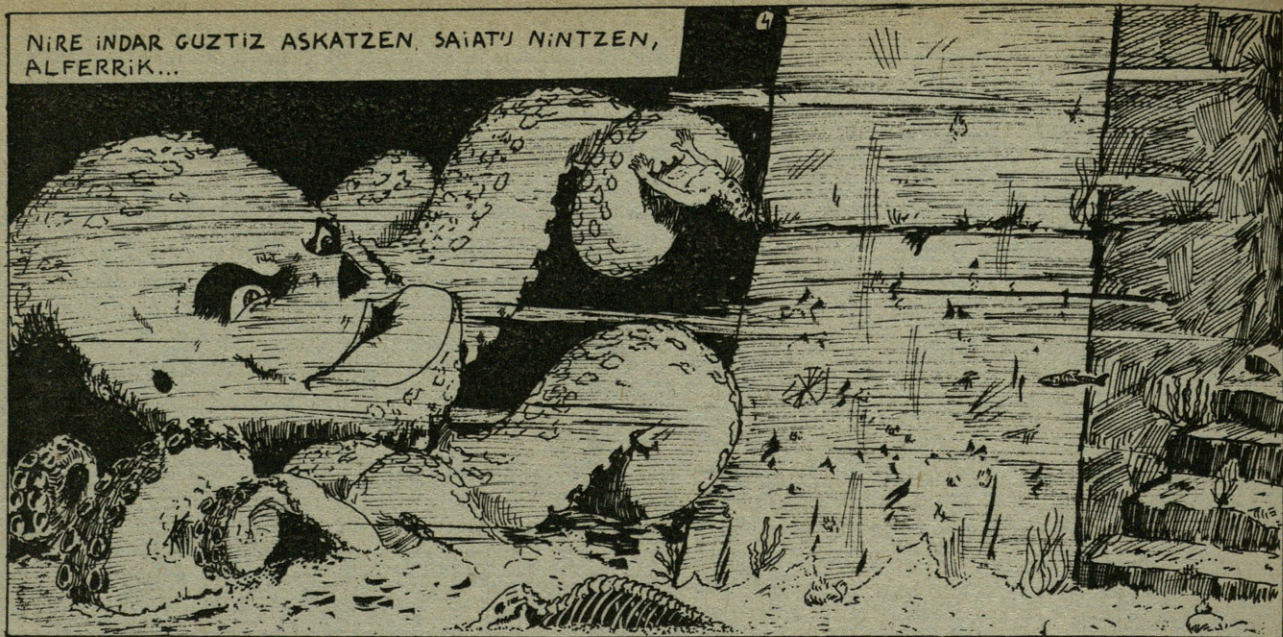
J. L. BARAJUEN

Mikel Zarate, iazko irailean, Euskaltzaindiaren VIII Biltzarrean.

ESKIZOTIRRIA

NIRE INBAR GUZTIZ ASKATZEN. SAIAU NINTZEN,
ALFERRIK...

...ETA KORDEA...

...GALTZEN, EDO...

...HILTZEN ARI...

...NINTZEN...

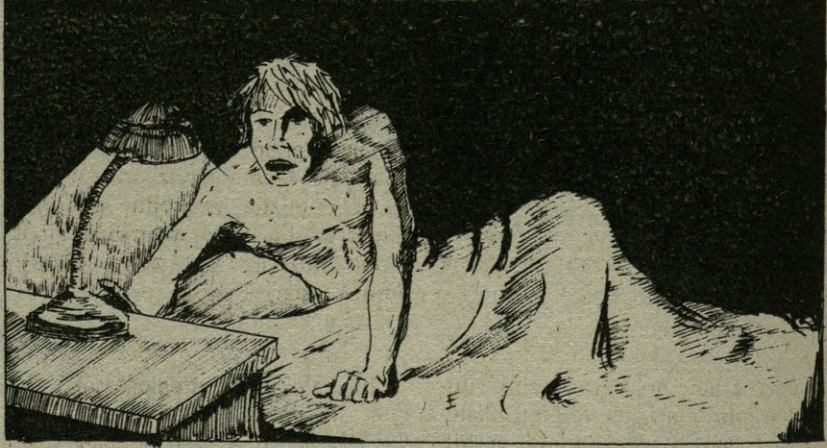
BERRIRO BEGIA IREKITZEAN DENA
ILUN ETA BETZ INGURUAN...

AMETS-GAIZTO BAT, BAI... BAINO
IZARDITAN, BELDURTUTA ETA JOTA
UTZI NINDUEN AMETS BAT...

GUZTIA LOKAITZ BAT BESTERIK EZ ZEN IZAN... UF!

hilargiaren baitan

Ezkutuko gailurretan eserita nengoelarik, hilargiaren argi zuripean gaueko soinuaz azpitik, isilik egotea bururatu zitzaidan; pentsakizunen oharrenak hitzetan bihur zitezzen, denborarik ez alferrik galtzea. Aspertuta nago nire barneko kezka guztitaz, eguneroko esamesen oihartzunaz.

Gehienetan, nere mugen tarteko xurumurru entzungarria, beste edozer baino gehiago atsegin zait, eza-gunak zaizkidalako. Ikusitako bideak, entzundako orruak... Bainan gaur, hitzen, sermoien, zinen, txorakeria guzti hauen mundutik aparte egotea bururatu zaidanez, bost minutu barru erabaki dut.

Gaur ez naiz arrazoiean oinarrituko, arrazoiak bilatzeko bidetan ahaleginduko, gaur, barnez kanpo, garbia izan nahi nuke. Horregatik bakardadearen bazter honetara jo dut, hitzen lerroa idatzi ahal dezadan. Ez dut aspaldian garbitasunaren gogo eta beharrik nabaritu; aspaldianik lokatzez zikindutako bideetan zehar abiatu naiz, eta derriorrez, oinak nekatu egin zaizkit, eta azkenik, hilargiarekiko bide zuzen hau, sentimenezko gogo bakar batekin eraiki dut.

Behar bada, bizi honen azkartasunak hezurak aholdu dizkit, edo erroa harriz hazi; agian, mota honetako une bat, ulergarri izan daiteke, zergatik materialtasunean sustraitu; noizpait ere sentimenduentzat leku apurrik utzi behar dugu, ez baikara harrizkoak.

Tarteka iruditutako zait harrizko bihotz pusketa dudala. Gauez jantzitako egun honetan, hilargiak bere baitan onartzen nauen bitartean behintzat, honen edertasunaz mintzatuko naiz, lasaitasunez, zeru urdineko izar guztiak zenbatu ondoren, zuhaitzen haizezko aharrausi amagabea entzungo dut, zer egin guztietatik aparte.

Hilargiak bakarka eskainitako argi zuri gozoa gozamenaz gozatuz, kezka guztiak urduritsu iheska doaz, eta azkenik garbi sentitzen naiz. Lirikotasunez beterik dagoen gau honen ondorioz datorren egun nekettsuan pentsatzen jartzen naizenean, nire sentimenduak altzairuzko hutsunean amiltzen dira; lur jota nago, makina monotono baten antzera. Argindarra mozterakoan, pentsamendu lakarrez zamatzen zait sorbalda, eta altzairuzko piezek etsi egiten dute.

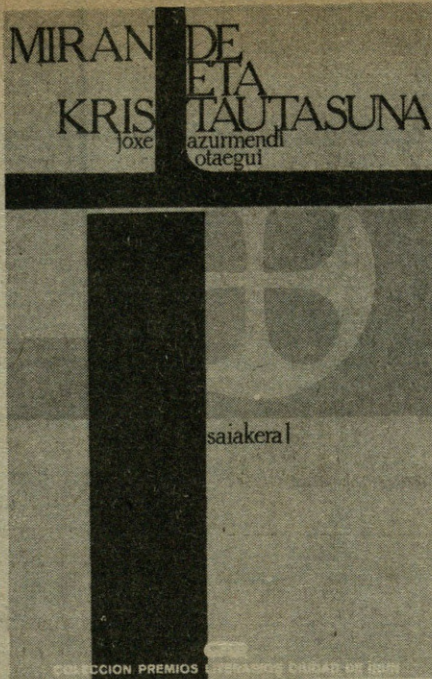
Benetan harrigarri sentitzen naiz, makina baten antzeko jokabideak ditudala pentsatzerakoan, eta ezin dezaket pentsamendu gehiagorik sortu, eta hilargiaren argi gardena, iluntasunez estaltzen da; zuhaitzen aharrausiak zauria dakar. Edertasunetatik urrun, lirikotasunetarako ez zait denborarik geratzen. Ez dut oliorik, kemena galdu egin nuen eta burdinezko zatiak emeki emeki herdoiltzen doaz.

Lehen bai, aspaldian, gaztetan zuhaitzaren erroen gainean eseritzen nintzen, gaueko freskotasunez, mundu honetako erroan bihur nendin. Banituen zenbait hitz, hilargiarekiko zenbait hitz xehe bainan garbiak. Orain, hitzak ustekabea ateratzen zaizkit, eta hitzez ez naiz ezertaz mintatzen.

Nire lirikotasun ezinezko kezka, gero eta ahulagoa da, denboraz egiten ari naiz. Bai, uste dut hutsunez estaltzen ari naizela, eta ziur nago hutsunearen barnean ezer ez dagoela, bere mamia huts dela, ustela.

Zuhurtasunez, badakit, zoritxarrez hainbeste gorrotatzen ditudan sermoi eta perpaus luzetaz nazkatu eta hasetzen naizela, ez, hilargiarekin mintzatzeko gai, ez nintzateke inoiz onartuko.

MUXIKIÑA

Titulua:

MIRANTE ETA KRISTAUTASUNA.

Egilea:

Joxe Azurmendi Otaegi.

Argitaldaria:

AURREZKI KUTXA PROBINTZIALA.

167 or., 350 pta.

lehen urrats bat...

Kritika ximpleak hain ugari diren herri honetan, agian Jon Mirande dugu gaitz honek oinperatu duen dohakabe haundiena. Izan ere, hainbat gauza esan baita gure literaturan leku bitxi bat betetzen duen idazle zuberotarrak. Inpotentzia eta koldarkeriaren fruitu den zenbait jende faszista zela erraitearekin aski du bere burua nolabait justifikatzeko. Eta Joxe Azurmendiren lan sakon hau Miranderen zuzpertzeko lehen urrats bat kontsidera genezakeen era berean, lehen aipatutako ximple horien ridikulizapen bat kontsidera dezakegu.

Lanaren izenburuak dion bezala, Miranderen pentsakeraz dihardu gehien bat, eta, noski kristautasunarekiko gatazkaz. Idazle zuberotarrak kristautasunarekin duen lehen enkontrua, Miranderen eritziz honek herriari ezarri dion baretasun eta ongi nahian ematen da. Euskal Herriaren nortasunaren galera hemen-dik datorkio, baretasunak ez baitio

etsaiak suntsitzeko behar hainbat kemenik eman. Baretasunaren aurrean Mirandek indarkeria, eta bortxa aldarrikatuko ditu. Esparru honetan nabari da Nietzsche eta Spengleren eragina.

Miranderen paganismoa ere hautzitan jartzen da liburu honetan. Es-

plikazioa erraza da; Mirandek ekialdeko (Oriente) eta judeuen erlijioztzat jotzen du kristautasuna. Honen aurrean, herri bakoitzaren autoktonoak diren jainko eta jainkosak beharrezkoak dira. Hemendik dator Mirandek Urtzi Thor jainkoari egindako bertsoak eta sorginekiko debotzioa. Debotzio eta sineste hau interpretatzerakoan dator hauziaren kakoa, Miranderen sinestea ez baita geure arbasoena bezain hertsia erreakzio sotil bat baizik.

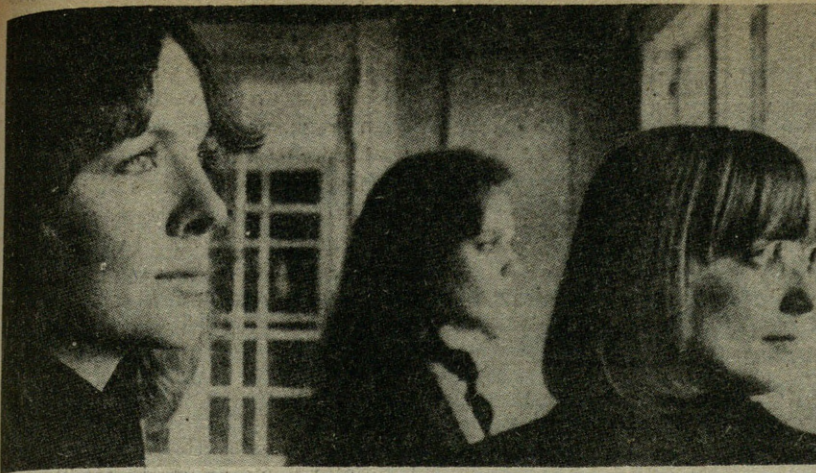
Beste maila batetan, moralismoarekin topatuko du Mirandek; hain ugaria Euskal Herrian. Bere jarrera estetizismo libertario bat izango da, hala nola «Haur Besoetakoa»-n, gizarteak ez baitu giza-saldotik ertetzen denik onartzen.

Mirandek hemendik ateratzen den gizabanaka, eta gizartearekiko gatazka agertuko digu. Emagalduen mundua, sorginena... izango dira maiteen dituen munduak. Aipaturiko bere bi ezaugarrietatik Mirandek faxista libertarioratzat jo genezake, neurri batetan behinik behin.

Baina bere pentsakera guztia atseginik gozoena zuenean isurtzen da, literaturan alegia. Eta hau da liburuaren zati ahulenik tratatuena, izan ere, izerburuak nolabait justifikatzen duen arren. Interesgarri litzateke Miranderen europear eragina zein mailataraino ongarria izan zitekeen euskal literaturan, eta hain zuzen Arestirengan aurki genezake Miranderen eragina, garai batetan kasik mito bihurtu zelarik. Bestetik bere literaturaren azterketa sakon batek ondorio zuzen batera eraman gaitzake, alegia Mirandek dugula azken belaunaldiotako idazlerik onenetakoa, eta hipokresia guztien gaineratik sinzeritatez aurrera jarraitzen jakin zuena.

Laburki, Azurmendiren lana beharrezkoa zen gure literatur mundu nahasi honetan, eta gaia ederki eramanen jakin duela esan genezake. Liburuaren akatsik haundiena prezioa da segurki, 350 pezta. Baina CAP-ek prestatutako liburua izaki ez gaitu harritzen. Konklusio bezala, eta Aresti gogoan dugularik Goizuetako atsoak ziona erran dezakegu: «Gauza on oro, beti labur.»

JOXEAN GOIKOETXEA

woody allen patetiko bat

«Interiors» da Woody Allen-ek zuzendu duen zazpigarren filme luzea eta, iparramerikar familia burges baten barnealdeetan murgildurik, tragedia pertsonalen unibertso larrian sartzen gaitu ustekabeen. Filme erabat intimista, dramatiko eta goibel bat da.

Nolabait harrigarria da filme honen egilea Woody Allen (bere benetako izena Allen Stewart Konisberg da, New York 1935) izatea. Woody Allen-ek, hain idiota zirudienak, «Take the money and run» (1969) egin zuenez geroztik beste lau obra egin zituen, humore keatoniano-marxista (ez karlista, baizik grouchista) kutsukoak. «Bananas» (1971), «Everything you always wanted to know about sex but were afraid to ask» (1972), «Sleeper» (1973), «Love and death» (1974). Filme hauetan humorea azaltzen da garaiile, erreferentzia pertsonal eta intelektualez beterik eta funtsean

gauza tristetzat agertzen den arren. Baina 1977an, «Annie Hall» filmeak erabateko aldaketa bat suposatzen du Woody Allen-en bilakaera zinematografikoan, ze «Annie Hall» ez da iadanik anekdota barregarriren bilduma bat, baizik eta aitopertsonal, intimista eta mingarri bat. Humanismoa eta dramatismoa komizitatearen arras gainetik daude iadanik: «Annie Hall» filmarekin urrats handi bat ibili nahi nuen aurrerantz... ene lehen komedia benetan serioa egin gura nuen» esaten zuen Woody Allen-ek berak. Eta «Annie Hall» aldaketa bat izan baldin bazen, bilakaera konfirmatu eta areagotu egin da bere azken filmean. «Interiors» filmean humorea desagertu egiten da unibertso psikologista eta patetiko bati lekua uzteko.

«Interiors» familia burges amerikano eta kulto baten barne arazoan istorioa da. Eva deritzan ama sentibera, sofistikatu eta gaixoaren in-

guruan daude psikotikoki biraka bere senitarteko guztiak. Senarrak, zahartzaroan, abandonatu egiten du beste emakume adoretuago batekin ezkontzeko, Eva-ren deshumanizazio dekoratiboaz nazkatutik. Hiru alaba dira: Renata harroa eta angustiatua, Joey arduratsu eta akomplejatua, eta Flynn ederra baina arrakastaren hutsalaz ohartua... Bestalde, Renata-ren senarra, mediokrea eta horren arrakastaz akomplejatua, eta Joey-ren laguna, ezkertiar zinegile faltsu bat. Guztion baitan, itxurazko dekorazio eta sofistikazioaren izpian, hutsune eta tristezia sakon bat dago. Eva suizidatu egingo da itsasoan eta hara begira gelditzen dira bukaeran hiru alabak, begirada galdurik bezala.

Filme hau tradizio batzuri lotzekotan nabarmenak dira hiru ondare behintzat. Alde batetik, filme honen erroak bila daitezke Woody Allen beraren bilakaera zinematografikoan, bere obren betidaniko pesimismoan, «Annie Hall» filmean batez ere, baina baita ere bere aurreko tragikomeditan. Bestalde, derriorezkoa da «Interiors» ikusita Ingmar Bergman oroitzea, zuzendari nordikoa gogorazten du fotografiak (Gordon Willis), dekorazioak (Daniel Robert, Mario Mazzola) eta pelikularen gai berak ere, bere trauma intimo sakon eta pesimistetan. Baina trauma psikologista hauen giroa ez da bergmanianoa eta hau da filmean susmatzen den hirugarren erroa, iparramerikar zinema berriaren tradizioan sortzen da bete-betean filme hau, hots, John Huston aintzindari gisa eta iparramerikar gizartearen ondoeza eta deskonposizioa gaitzat duten Altman, Mazursky, Scorsese eta enprarauen girokoa da «Interiors» ere, iparramerikar burgesiaren kritika alegia. Hiru tradizio hauetan erro daiteke, beraz, Woody Allen-en azken filmea.

Edozelan ere, planteiatzen den gauzarik funtsezkoena barnealdean deskonposizioa da, hots, elkarbizitzaren nahiz gizenaren barne hutsunea, inkomunikazioa eta faltsukeria. Gelak dekorazioz deshumaniza daitezkeen antzera, gizatasuna ere galtzen da, ustekabeen, sofistikazioz. Eta oinaze neurotikoa bat bihurtzen da oro. Hauxe da filme guztia betetzen duen tristezia, bizimina.

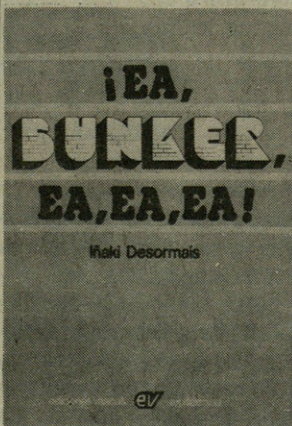
apirila 29-6 maiatza

LIBURUAK

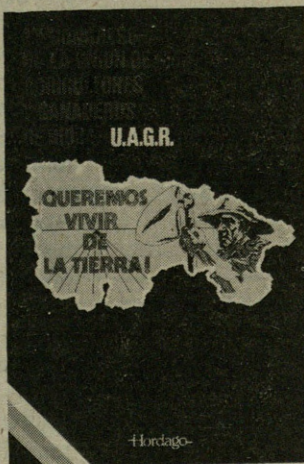
CUENTOS DE INMIGRANTES, Martín Ugalde. EDICIONES Vascas. 179 or. 425 pta.

Liburu honetan jasotzen diren ipuiak lehen Venezuelako argitaratutakoak dira. Eta, noski, hara inmigratzen dutenen bizitzetako daude oinarrituak. Gehienak histori tristeak dira, garratzak; Martín Ugaldek sensibilitate handiz baina sensiblerian erori gabe kontatzen ditu, estilo bizian. Liburua Venezuelako prentsan egindako aipamen eta elkarriketa batez osatzen da. Irakurtze-koa.

¡EA, BUNKER, EA, EA, EA! Iñaki Desormais. EDICIONES VASCAS, 157 or., 400 pta.

Liburua surrealista eta aluzinante samarra den arren, zenbait zatitan behintzat, zerbait uler dezakegu. Alegia, egileak UCDe Nafarroan argitaratu nahi zuen eta behin bakarrik kaleratu zen aldizkari hartan lan egiten zuela eta hango penak kontatzen dizkigula. Tartean iazko sanferminak ere bai. Bata eta bestea dela eta, UCDe, OPUS eta eskubitar guztien etsai amorratu bezala azaltzen da. Baina lehen esandakoa, surrealista samarra.

PRIMER CONGRESO DE LA UNION DE AGRICULTORES Y GANADEROS DE RIOJA, HORDAGO. 186 or., 400 pta.

Iragan abenduaren 17an, Cenice-ron, Unión de Agricultores y Ganaderos de Rioja delakoak ospatu zuen batzarrea jasotzen da oso osorik liburu honetan. Ponentziak, jendearen hitzak, alderdi eta parlamentarienak, etabar. 3.000 lagun bildu ziren batzarre horretan eta pauso handi bat izan zen nekazarien sindikatoarentzat. Beraz, gai hauetaz arduratzen direnentzat dokumentu interesgarria liburu hau.

LOS VASCOS EN LA PESCA DE LA BALLENA, M. Ciriqlain Gaiztarro. EDICIONES VASCAS. 354 or., 775 pta.

Baleaz eta horren arrantzaz dagoen guztia jakin nahi baduzu, hemen liburu egokia. Hasi dauden superstizio, fantasi etabarretatik eta balearen arrantzako azken urteak arte, legeak, bertsoak, gertakizunak, balea nola aprobetxatzen zen etabar, kontatuz tartean.

ARKAITZ, ELURRA ARI ZUENEO HAURRA, Jesús María Arrieta. GERO, KIMU saila. 137 or., 250 pta.

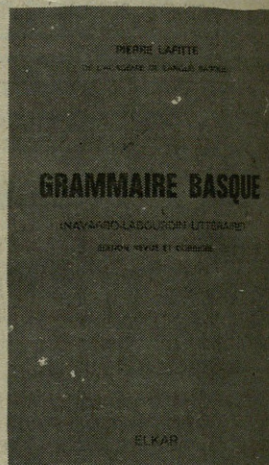
BURUNTZA AZPIAN, Lurdes Iriondo. GERO, KIMU saila. 113 or., 250 pta.

Bigarren aldiz argitaratu dira bi liburu hauk. Lehen antzinako euskaldunen inguruan egindako ipuin bat da, jentil eta guzti. Bigarrena berriz Lurdes Iriondok zuzentzen duen BURUNTZA taldeak antzesten duen obra da. Biak, gaztetxoentzat egokiak dira.

GRAMMAIRE BASQUE, Pierre Laffitte. ELKAR. 489 or., 750 pta.

Hirugarren aldiz argitaratzen da Laffitteren gramatika ospetsu hau. 1944ean ateratu zen lehen aldiz eta 1962an bigarren. Baina agortua ze-

goenez, berriro imprimatu behar izan da. Laffittek berak aitoritzen duenez atzeratu samarra geratu da hiztegiaren eta ortografiako punturen batzutan ere, baina Haritschelhar eta Alliéresekin batera egiten ari dena ez omen da datorren urtean baino lehen aterako eta bitartean lehenengo hau eskaintzen digu, zerbait osaturik. Frantsesez dago.

ALDIZKARIAK

IKASLEEN KAZETA, 2. zenbakia. 1970ko martxoa.

Kalean dago iadanik IKASLEEN KAZETAren bigarren zenbakia. Aurrekoa batera zenean esan genuen bezala, Bizkaiko Alfabetatze Euskalduntze Koordinakundeak argitaratzen du hau euskarazko ikasleentzat. Lan guztiak mallekatuak daude, lehenengotik alfabetatzeraino. Nahiko lan biziak dira zenbait behintzat eta ikasleei zerbitzu oso ona eskainiko dieten duzue ez dugu. Beraz, IKASLEEN KAZETA eskuratu nahi duzuenok, ondoko helbidera eskatu: Avda. Madariaga, 12. DEUSTUA-BILBO-14. Tel.: (94) 4471020.

CARTA DEL ESTE, 18. zenbakia. 1978-XII-1.

Noizbehinka aurkitzen duzun bitxikeria hoietako bat. Gabriel Amiama de San Pedrok argitaratzen du («... uno más de los miles de niños españoles que fueron llevados a la U.R.S.S. entre 1936 y 1939, y de los que, desgraciadamente, no han regresado todos a España»). Europako Ekialdeko prentsan argitaratutakoaren laburpenak ematen ditu, nolabait komentatuta, eta komentario hoietan ikusten denez ez ditu asko maite U.R.S.S. eta bere lagunak, baina Solzhenitsynen lineakoa da gutxi gora behera, hau da, oso karka. Hama-bostero ateratzen da eta helbide honetara eska daiteke: Avda. del Gral Perón, 32-24-1. MADRID-20. Tel.: 4556949.

DEBATES, publicación teórica de libre expresión para la información y el debate. 1. eta 2. zenbakia. 78ko urria-azaroa-abendua. 50 pta.

Beste aldizkari libertario bat. Ez dakigu zenbagarrena izango den, erraz jaiotzen —eta hiltzen ere— baitira honelako erreibistak. Barcelonari argitaratzen da eta lan teoriko samarrak —gera zibilari buruz, sindikalismoaz— arinagoekin eta «pasotekin» konbinatzen dira. Forma aldetik berri desastre bat da. Klandestinitate garaiko aldizkarietatik gertuago dago beste zerbaitetik baino. Gauza originala egin nahi izan dute, baina ez zaie hain ondo atera.

GUÍA INMOBILIARIA, ARABA, asesoria inmobiliaria.

Gasteizen argitaratzen du ARABA delako etxegintza asesoriak, astero, eta dohan banatzen. Etxebizitze buruzko informazioa eta publizitatea ekartzeaz gain, beste sail batzu ere baditu. Eskutan dugun zenbakian, martxoaren 31koa, Arabako etxegintza inkesta bat egin zieten alderdiei. Gainera laneko boltsa ere badu eta denborapasak ere bai. Norberaren publizitatea egiten den bitartean jendeari zerbitzu on bat eskaintzeko modua.

VANGUARDIA OBRERA, órgano del Comité del Partido Comunista de España (marxista-leninista). 276. zenbakia, 79ko martxoaren 31tik apirilaren 6ra. 20 pta. PCE(ml)-koak hila-ren 8ko Bilboko manifestazioan eta Aberri Egunean bandera errepublikanoarekin ikusi ahal izan diren horik dituzu. Astero argitaratzen dute beren aldizkaria. Gehienbat beren alderdiko berriak ematen dituzte, eta, nola ez, pixu samarrak dira.

LEHIAKETAK

XIV Jazz Festibala Donostian, uztailaren 20tik 24era. Jakina denez, bi zati izaten ditu: bata amateurrentzat konkurtsua eta talde profesionalen aktuzioak bestea. Parte hartu nahi dutenentzat irekita dago izenak emateko epea maiatzaren 15a arte. Informazio gehiago helbide honetara eskatu: Festival de Jazz. Centro de Atracción y Turismo. DONOSTIA.

Abesbatzentzat euskal abesti eta polifoniaren XI Lehiaketa, Tolosan. Aurtan abenduaren 7, 8 eta 9an ospatuko da, azaroaren lehen egunetan izan ordez. Parte hartu nahi dutenentzat izena emateko epea ekainaren 10 arte dago. Xehetasunak jakiteko Tolosako Centro de Iniciativas Turísticas-era eskatu.

JAIALDIAK

Donibane Garazin, apirilaren 29an, «Garaztarrak» taldeak omenaldi bat eskainiko dio Fautxin Bentaberri. Goizeko 9etan ibilaldia izango da Donibane Garazin eta Izpuran. 11etan meza Izpurako elizan. Eguerdian Bolain dantza eta Mutxikoak. Arratsaldeko 3etan ibilaldia Donibane Garazin eta Uhartan. 5 etan ikusgarria Donibane Garaziko pilotalekuan.

ERAKUSKETAK

Euskadi XIX mendean: antzinako lamina jatorren erakusketa salmenta. Donostiako «AYALDE» liburutendari —Okendo, 4» apirilaren 30 arte, arratsaldeko 5etatik 8etara.

Donostiako Aurrezki Kutxa Municipalaren aretoan, —Iturrino, 12— maiatzaren 1 arte Teresa Leremboure Iparraldeko pintoraren lanak.

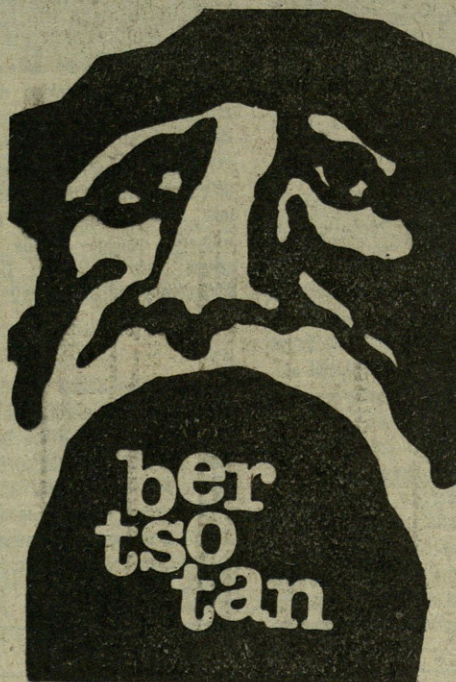

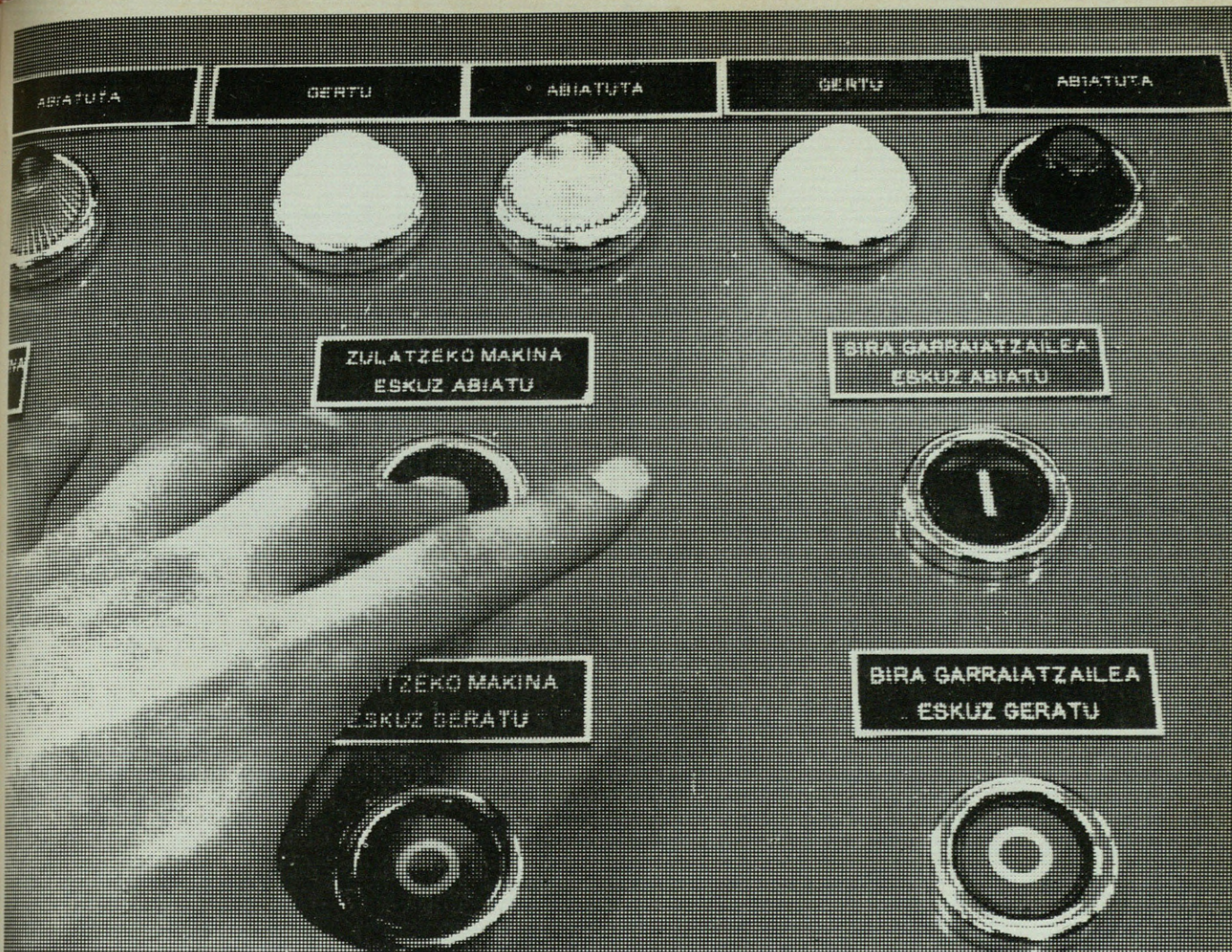
maitasunez

«Aurtxo txikia negarrez dago» doinuz.

1. Nire bizitzan gau ilun batez bakartatea egin zen,
nire txalupa uraren mende, ekaitzak zuen agintzen.
Barealdia egin zenean zugana abiatu nintzen.
Geroztik gauero zait zerua izar ederrez apaintzen.
2. Itsaso zehar egin nuen nik nire gaztetan bidaia,
hura ez zen haur nintzela irriz ikusitako hibaia,
han ezagutu nuen ekaitza eta entzun hil kanpaia...
Zu zara nire txalupa hautsia babestu zenuen kaia.
3. Txalupa hautsian ibili nintzen noraezaren pausotan.
izarrik gabe, bide galdurik, bakartatezko lausotan.
Orain, ordea, pausa dezaket nekea zure besotan,
hainbat alditan amestutako maitasunaren gozotan.
4. Zenbat gau ote ditut igaro itsaso arroaren plazan,
ekaitz gaiztoen kolpeen mende, uhin galduaren antzan,
lagunik gabe, tristurapean, bakartiarena dantzan,
kai goxo baten atsedenera inoiz heltzeko esperantzan?
5. Zure begietako itsasoan ez da ageri ekaitzik,
ez eta ere kolpe gaiztorik, bakearen ona baizik.
Zure ondoan geratuko naiz betiko, maiteño, pozik,
gehiago ezagut ez dezadan argirik gabeko goizik.
6. Zure alboan birraurkitu dut haur nintzeneko hibaia,
zeruko izarren ispilu eta kanta iturri alaia.
Hau bihotzaren gozotasuna, hau itzal gabeko jaia!
Denbora luzez iraun dezala ezagutzeke amaia.
7. Hau duzu nire aitormen hutsa, entzun al duzu gaurdaino?,
nik maiteago zaitudala zu arraitxoak ura baino.
Nahiz eta jasan izan behar mila ilunpe eta laino,
izate osoz zurea nauzu gaurtik heriotzeraino.

Pedro María Esnal

Gure lantegietan ere Euskaraz.

EUSKARA baserri hizkuntza
dela uste duenik ba da oraindik ere.
Baina, hiru euskaldunetarik bi,
kalean bizi gara.

Beraz, gure kaleak EUSKALDUNDU behar ditugu;
lantegiak, adibidez.

Oiñatiko FAGOR INDUSTRIAL-ean
egin duten bezala, makina izenak, lantokiak,
bulegoak, zerbitzu orokorrak,
aldagelak etab., euskeraz ezarri.

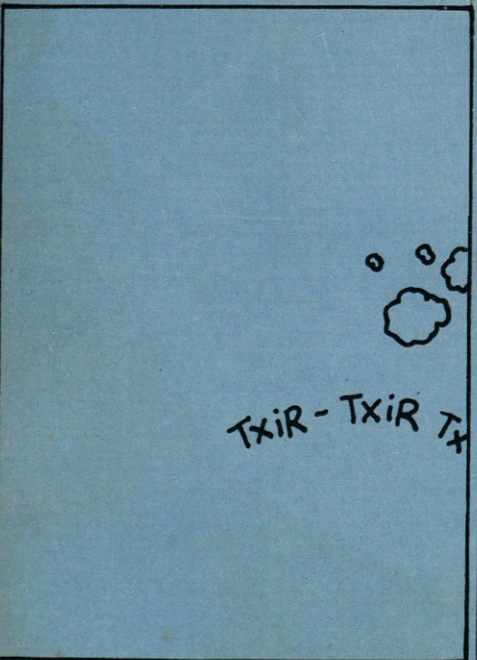
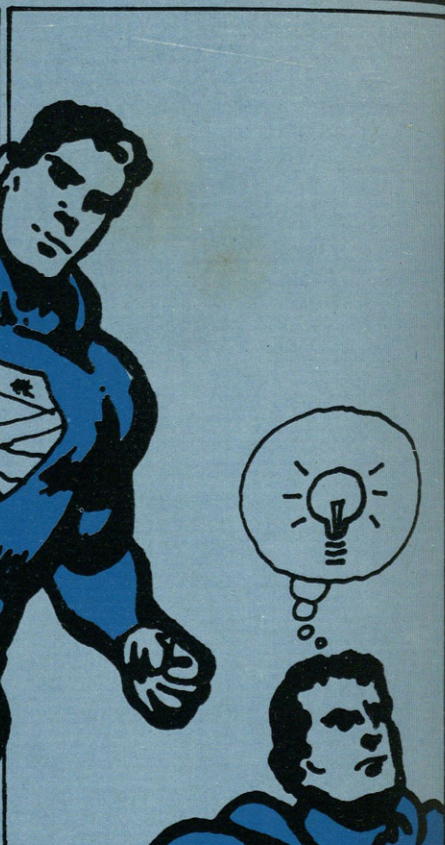
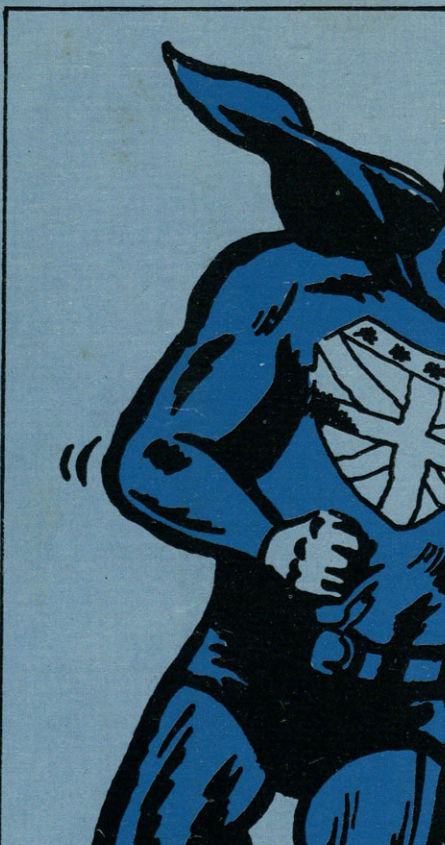
Folklore hesparuko loturatik egunorotako
bizitzaren maila guztietara ekarri eta egokituz.

Izan ere,
EUSKARA BIZI BAIT DA, eta zorionez bizi!

Euskara indarberritzearen alde
CAJA LABORAleko gizarte ekintza saila.

EUSKADIko KUTXA

Skateboards

INDUSTRIAS

NAI

LEGARRE, 9 EIBAR